

# **GJENOPPTAKELSE AV TORGERSSENSAKEN**

– begrenset til barnålbeviset

Kandidatnummer: 347

Veileder: prof. dr juris Ståle Eskeland

Leveringsfrist: 25. april 2006

Til sammen 16 219 ord

18.06.2006

# Innholdsfortegnelse

<b><u>1</u></b>	<b><u>INNLEDNING</u></b>	<b><u>1</u></b>
<b>1.1</b>	<b>Problemstilling</b>	<b>1</b>
<b>1.2</b>	<b>Oppgavens oppbygning</b>	<b>1</b>
<b>1.3</b>	<b>Om Torgersen-saken</b>	<b>2</b>
1.3.1	Fakta og saksgang	2
1.3.2	Barnålbeviset	2
<b>1.4</b>	<b>Avgrensing og presisering</b>	<b>4</b>
<b><u>2</u></b>	<b><u>GJENOPPTAKELSE I ET RETTSLIG PERSPEKTIV</u></b>	<b><u>6</u></b>
<b>2.1</b>	<b>Innledning</b>	<b>6</b>
<b>2.2</b>	<b>Om gjenopptakelse</b>	<b>6</b>
2.2.1	Adgangen til overprøvelse i alminnelighet	6
2.2.2	Rettsmiddelet gjenopptakelse	7
2.2.3	Skyldpresumsjon	8
2.2.4	Andre bemerkninger	9
<b>2.3</b>	<b>Rettskildebildet</b>	<b>9</b>
2.3.1	Innledning	9
2.3.2	Lovtekstens betydning	10
2.3.3	Rettspraksis og reelle hensyn	11
2.3.4	Andre rettskildefaktorer	12
<b>2.4</b>	<b>Verdien av bevisumiddelbarhet</b>	<b>13</b>
<b><u>3</u></b>	<b><u>BAKGRUNNSSTOFF</u></b>	<b><u>15</u></b>
<b>3.1</b>	<b>Innledning</b>	<b>15</b>

<b>3.2</b>	<b>De sakkyndige og deres utredninger</b>	<b>15</b>
<b>3.3</b>	<b>Nålenes utseendemessig karaktertrekk</b>	<b>17</b>
3.3.1	Nålenes lengde	17
3.3.2	Nålenes form	17
3.3.3	Sammenligningen	18
<b>3.4</b>	<b>Domsgrunnlaget</b>	<b>18</b>
<b>4</b>	<b><u>GJENOPPTAKELSE ETTER STRAFFEPROSESSLOVEN § 391 NR 3</u></b>	<b>21</b>
<b>4.1</b>	<b>Innledning</b>	<b>21</b>
<b>4.2</b>	<b>Vilkåret "nytt bevis"</b>	<b>21</b>
4.2.1	Språklig forståelse og problemstilling	21
4.2.2	Utvidende tolkning	22
4.2.3	Kravet til nytt innhold	23
<b>4.3</b>	<b>Er Laane/Høilands rapporter "nytt bevis"?</b>	<b>24</b>
4.3.1	Innledning	24
4.3.2	Avflatet form og kort lengde som særegenheter ved barnåler	25
4.3.3	Form og lengde som koblede eller uavhengige egenskaper	26
4.3.4	Konklusjon	27
<b>4.4</b>	<b>Vilkåret "synes egnet til"</b>	<b>28</b>
4.4.1	Ordlydstolkning og problemstilling	28
4.4.2	Om kriterier	29
4.4.3	Slutningen i 1958	29
4.4.4	Slutningen som det var grunnlag for å trekke i 2001	31
<b>4.5</b>	<b>Hypoteser om dressnålenes opphav</b>	<b>33</b>
4.5.1	Innledning	33
4.5.2	Sannsynlighetsberegning	33
4.5.3	Nåltilfanget på åstedet – særlig om Skippergata-hypotesen	34
4.5.4	Granvedpartikler og andre partikler	36
4.5.5	Dressjakkenålens plassering – særlig om Støleggen-hypotesen	37
4.5.6	Andre spesifiserte hypoteser	39

4.5.7	Konklusjon	41
<b>4.6</b>	<b>Rettsfølgen</b>	<b>42</b>
<b><u>5</u></b>	<b><u>KRITIKKEN AV ERKLÆRINGENE, STRPL § 392 2. LEDD</u></b>	<b><u>43</u></b>
<b>5.1</b>	<b>Problemstilling</b>	<b>43</b>
<b>5.2</b>	<b>Behandling etter strpl § 392 2. ledd</b>	<b>43</b>
<b>5.3</b>	<b>Lovbestemte krav</b>	<b>45</b>
5.3.1	Finnes lovbestemte krav	45
5.3.2	Hva er kravene	46
5.3.3	Innskrenkende tolkning	48
<b>5.4</b>	<b>Følgen av mangler</b>	<b>49</b>
<b><u>6</u></b>	<b><u>KONKLUSJON OG VURDERING</u></b>	<b><u>51</u></b>
<b><u>7</u></b>	<b><u>LITTERATURLISTE, KILDER</u></b>	<b><u>53</u></b>
<b>7.1</b>	<b>Bøker, artikler og avhandlinger</b>	<b>53</b>
<b>7.2</b>	<b>Forarbeider</b>	<b>55</b>
<b>7.3</b>	<b>Domsreferanser</b>	<b>56</b>
<b>7.4</b>	<b>Andre kilder</b>	<b>56</b>
<b><u>8</u></b>	<b><u>LISTE OVER VEDLEGG</u></b>	<b><u>A</u></b>

## 1 Innledning

### 1.1 Problemstilling

Problemstillingen i oppgaven er om sakkyndigrapportene til Laane/Høiland og SkogForsk er ”et nytt bevis som synes egnet til å føre til frifinnelse...” i straffeprosessloven<sup>1</sup> [strpl] § 391 nr. 3 sin forstand, slik at vilkårene for gjenopptakelse av Torgersen-dommen er oppfylt, begrenset til barnålbeviset; dog slik at kritikken Laane/Høiland rettet mot de opprinnelig sakkyndige sine erklæringer blir behandlet som et ”særlig forhold” etter strpl § 392 2. ledd.

### 1.2 Oppgavens oppbygning

Først gir jeg en kort oversikt over Torgersen-saken og hva jeg mener med ”barnålbeviset”. I tillegg avgrensar jeg gjenopptakelsesreglene til oppgavens tema. I kapittel 2 setter jeg reglene inn i et rettslig perspektiv, samt gir en oversikt over de sentrale rettskildene jeg har benyttet meg av. I kapittel 3 følger en nærmere redegjørelse om barnålene, og om de sakkyndige og deres utredninger. Dette er nødvendig bakgrunnskunnskap for behandlingen i kapittel 4. Jeg redegjør også for hvilke kilder vi har om hva som ble forklart i retten om barnålbeviset, med andre ord hvilke grunnlag retten fattet sin beslutning på. Kapittel 4 er oppgavens hovedkapittel. Her vurderer jeg om de nye sakkyndigrapportene etter min mening oppfylte vilkårene i strpl § 391 nr. 3 i 2001, med andre ord om Høyesteretts kjæremålsutvalg etter min mening kom til galt resultat vedrørende barnålbeviset i kjennelsen av 28. november 2001. I kapittel 5 tar jeg for meg den kritikken Laane/Høiland har rettet mot de sakkyndige fra 1958. Dette forholdet behandles særskilt, da det etter min mening er mer egnet å anse kritikken som et ”særlig forhold” under strpl § 392 2. ledd enn som en ”omstendighet” etter § 391 nr. 3. I kapittel 6 følger min konklusjon.

---

<sup>1</sup> Lov om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven), lov 22. mai 1981 nr. 25

### 1.3 Om Torgersen-saken

#### 1.3.1 Fakta og saksgang

16 år gamle Rigmor Johnsen ble forsøkt voldtatt og deretter drept i trappegangen i Skippergata 6b i Oslo natt til 7. desember 1957. Liket ble flyttet til stedets kjeller, dekket med brennbart materiale, herunder et juletre, og forsøkt påtent. Fredrik Fasting Torgersen ble siktet for voldtektsforsøk, drap og mordbrann.

Det ble ført både vitnebevis og tekniske bevis mot Torgersen. De tekniske bevisene besto av en sammenligning av Torgersens tenner og tannstilling med et bitemerke i Johnsens venstre bryst; en sammenligning av avføring på åstedet, som ble antatt å stamme fra Johnsen, og avføring funnet på Torgersens sko og bukse; samt en sammenligning av barnåler funnet i Torgersens dress og barnåler fra juletreet på åstedet.

Juryen fant Torgersen skyldig etter tiltalen, og han ble dømt til fengsel på livstid og inntil 10 års sikring. Torgersen har alltid hevdet å være uskyldig. Han begjærte gjenopptakelse i 1958 (trukket), 1973 (avslått av Høyesteretts kjæremålsutvalg 31. mai 1976) og 1997 (avslått, jf. Rt 2001 s. 1521). En ny begjæring ble overlevert *Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker* [Gjenopptakelseskommisjonen] 25. februar 2004. Kommisjonen har ikke tatt stilling til begjæringen enda.

#### 1.3.2 Barnålbeviset

*Åstedsnålene* er nålene fra kjelleren i Skippergata: det ble funnet løse nåler i kjellertrappen (feltene 5 og 8) og på kjellergulvet (feltene 9–13); juletreet ble funnet på felt 13; i tillegg ble det rapportert om grankvister med nåler i prøvene fra feltene 9–13. (Feltangivelsen er en retts teknisk oppdeling av åstedet, se vedlagte skisse: vedlegg 2.) De sakkyndige rapporterte ikke om undersøkelse av juletreet, og det er ikke angitt i åstedsrapporten at det

fantes granbar i kjelleren utover juletreet. Jeg legger derfor til grunn at både grankvistene og de løse nålene kom fra juletreet. Enkelte av åstedsnålene finnes fortsatt.

*Dressnålene* er fem små grannåler som ble funnet i Torgersens dress: én i jakkens høyre innerlomme, tre i dressbuksens høyre lapsebrett og én i venstre lapsebrett.

*Barnålbeviset* besto av en sammenlignende undersøkelse av dressnålene og åstedsnålene. Sakkyndige fant at nålene var helt like og svært særegne, noe som gav grunnlag for konklusjonen at både dressnålene og åstedsnålene stammet fra samme tre, med andre ord at dressnålene kom fra åstedet. Det er denne konklusjonen jeg sikter til med begrepet barnålbeviset. Torgersen har bestridt grunnlaget for slutningen, og har påberopt nye sakkyndigrapporter som etter hans mening beviser at kriteriene som lå til grunn for slutningen var feil: Kriteriene hverken stemmer eller har noen gang stemt med verifiserbart statistisk materiale. Hvis slutningen om felles opphav ikke kan legges til grunn, mister barnålbeviset sin bevisvekt, og det blir en rimelig mulighet for at Torgersen kan frifinnes (begrenset til barnålbeviset).

I punkt 3.2 og 3.3 gir jeg en nærmere oversikt over barnålbeviset og de sakkyndiges utredninger. Jeg nevner allerede her at tidligere statsadvokat Dorenfeldt omtalte barnålbeviset som ”et naturvitenskapelig bevis av første klasse” som sammen med de andre bevisene ”gjorde det helt klart” at Torgersen var gjerningsmann,<sup>2</sup> og at Høyesteretts kjæremålsutvalg i 2001 konkluderte med at ”barnålbeviset ikke er vesentlig svekket”.<sup>3</sup> Barnålbeviset er ikke et utelukkelsesbevis, så Torgersen *kan* være gjerningsmann selv om beviset ikke kan legges til grunn.

---

<sup>2</sup> Dok O.J.P nr. 192–58: henholdsvis s. 14 (dok 1f) og s. 1 (dok 1c) – vedlagt i kopi som vedlegg 11

<sup>3</sup> Kjennelsen s. 42 punkt 3.4 2. avsnitt

#### 1.4 Avgrensing og presisering

Jeg tar kun for meg forhold knyttet til barnålbeviset. Hvorvidt Torgersen-dommen skal tillate gjenopptatt, beror på en vurdering av også sakens andre bevis, noe som faller utenfor denne oppgavens rammer.

Gjenopptakelse ble begjært med hjemmel primært i strpl § 391 nr. 3, begrenset til bestemmelsens første setning. Bestemmelsen lyder:

”Til gunst for siktede kan gjenopptakelse kreves [...] når det opplyses en ny omstendighet eller skaffes frem et nytt bevis som synes egnet til å føre til frifinnelse eller avvisning eller til anvendelse av en mildere strafferegel eller en vesentlig mildere rettsfølge.”

De rettslige spørsmålene er om det foreligger et ”nytt bevis” (punktene 4.2 og 4.3) ”som synes egnet til” (punkt 4.4) ”å føre til frifinnelse...” (punkt 4.6). Alle vilkårene må være oppfylt for at gjenopptakelse skal tillates.

Subsidiært ble strpl § 392 2. ledd jf. 1. ledd påberopt. Bestemmelsen lyder:

”Selv om vilkårene i §§ 390 eller 391 ikke er til stede, kan gjenopptakelse til gunst for siktede besluttet [...] når særlige forhold gjør det meget tvilsomt om dommen er riktig, og tungtveiende hensyn tilsier at spørsmålet om siktedes skyld blir prøvd på ny.”

Bestemmelsen ble endret ved lov 11. juni 1993 nr. 80 slik at ordet ”meget” ble fjernet. Endringen gjelder kun avgjørelser som ble rettskraftige etter 1. januar 1980, og således ikke Torgersen-saken.

Alle forholdene som drøftes under behandlingen av § 391 nr. 3 vil i tillegg utgjøre ”særlige forhold” i § 392 2. ledd sin forstand. Dertil kan andre forhold ha betydning, så som at barnålbeviset ble vurdert av en jury, og at beviset ble vurdert kun i en instans, men slike forhold er ikke direkte knyttet til selve slutningen som utgjør barnålbeviset. Det lar seg



ikke gjøre å gi en fullstendig behandling av gjenopptakelseshjemmelen i § 392 2. ledd innenfor oppgavens begrensninger, så jeg avgrenser mot en slik behandling.

Nye sakkyndige har rettet kritikk mot de sakkyndige i 1958 sine erklæringer. Kjæremålsutvalget behandlet kritikken i kjennelsens punkt 3.3.1, det vil si som et forhold under bestemmelsen i strpl § 391 nr. 3, og kritikken kan muligens sees som en ”omstendighet” (et faktisk forhold med rettslig betydning). Det kan etter min mening være mer naturlig å behandle kritikken som et ”særlig forhold” under gjenopptakelsesregelen i strpl § 392 2. ledd. Etter min mening kan ikke barnålbeviset behandles fullt ut uten også å drøfte denne kritikken, og jeg behandler den i kapittel 5.

Torgersen-dommen har vært begjært gjenopptatt flere ganger. Siste begjæring er til vurdering hos Gjenopptakelseskommisjonen, og er ikke avgjort enda. Det har ikke tilkommet noe innholdsmessig nytt vedrørende kriteriene for slutningen bak barnålbeviset etter kjæremålsutvalgets behandling i 2001. Jeg velger derfor å ta utgangspunkt i kjennelsen av 28. november 2001 og materialet som forelå for domstolen. Kjennelsen er vedlagt her som vedlegg 1; den er også referert i Rt 2001 s. 1521. Alle henvisninger til sidetall i Torgersen-kjennelsen i denne oppgaven refererer seg til vedlagte kopi.

## **2 Gjenopptakelse i et rettslig perspektiv**

### **2.1 Innledning**

I dette kapitlet setter jeg reglene om gjenopptakelse inn i et rettslig perspektiv. Jeg tar også opp det særlige fenomenet ”skyldpresumsjon”. Deretter gir jeg en oversikt over rettskildefaktorene som er relevante for oppgaven. I punkt 2.4 drøfter jeg verdien av bevisumiddelbarhet i forhold til barnålbeviset.

### **2.2 Om gjenopptakelse**

#### **2.2.1 Adgangen til overprøvelse i alminnelighet**

Et grunnleggende prinsipp bak straffeprosesslovens regler er at rettergangen skal være rettferdig. Men selv etter en tilsynelatende rettferdig rettergang hender det at domstolene kommer til rettslig sett galt resultat; galt i den forstand at forhold har vært ukjent eller oversett, eller vektet på en annen måte enn dommerne i en høyere rettsinstans (der den juridiske sammensetningen er sterkere) ville gjort, eller det har forekommet saksbehandlingsfeil. Erkjennelsen av at dommerne ikke er ufeilbarlige er en av grunnene for overprøvingsadgangen. Ved overprøving tas saken opp til ny behandling og det settes det en strek over den forrige avgjørelsen.

Overprøvingen ved bruk av de alminnelige rettsmidlene: anke og kjæremål, foretas av en høyere rettsinstans, så avgjørelser av Høyesterett kan derfor ikke angripes.<sup>4</sup> Høyesterett er avskåret fra å behandle bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet. Frem til 1. august 1995 ble saker om straff for forbrytelser med strafferamme på mer enn 6 års fengsel – så som i

---

<sup>4</sup> Jf. Grunnloven § 90. Adgangen til å klage avgjørelser fattet av den norske stat ved Høyesterett inn for overnasjonale domstoler, ligger utenfor vårt nasjonale rettsmiddelsystem, og faller derfor utenfor her.

Torgersen-saken – behandlet i lagmannsretten som første instans, så bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet var avskåret fra overprøvelse ved de alminnelige rettsmidlene.<sup>5</sup>

Begjæring om anke eller kjæremål må fremmes før avgjørelsen blir rettskraftig (strpl § 50 jf. § 310 og § 379).

### 2.2.2 Rettsmiddelet gjenopptakelse

Adgangen til ny prøving ved *gjenopptakelse* ble innført ved straffeprosessloven av 1887, og videreført med noe utvidelse i straffeprosessloven av 1981. Gjenopptakelse regnes som et ekstraordinært rettsmiddel, av to grunner: For det første kan rettsmiddelet anvendes mot avgjørelser av Høyesterett. Om dette ble det uttalt i forarbeidene til 1887-loven: ”At en Dom kan forandres paa anden Maade end gjennom Paaanke til høiere Domstol, er for tiden noget i vor Ret ukjendt, og en Følge heraf er det da ogsaa at hos os en Dom afsagt af landets Høiesteret, er absolut uforanderlig. At en saadan Ordning er utilfredsstillende, er imidlertid omtrent overalt ellers erkjendt”.<sup>6</sup> Høyesterett foretar ikke vurdering av bevisene under skyldspørsmålet; i og med at det er flest gjenopptakelsesbegjæringer knyttet til bevisene under skyldspørsmålet, har ikke adgangen til å gjenoppta dommer av Høyesterett stor praktisk betydning.

For det andre, og av større praktisk betydning, anvendes gjenopptakelse mot rettskraftige avgjørelser. I de samme forarbeidene ble det uttalt: ”Hvor det er aapenbart, at Resultatet er bleven feilaktig, navnlig derved at nogen uskyldig er straffældt, maa Kravet paa Afslutning træde i Skyggen for Kravet paa Retfærdighed.” Bruddet på det grunnleggende prinsippet om at rettskraftige avgjørelser er bindende og endelig avgjort, tilsier at gjenopptakelsesadgangen må benyttes med varsomhet.<sup>7</sup> Det må enten fremlegges et bevis eller en omstendighet som med en viss grad av sannsynlighet hadde medført et annet domsresultat dersom det hadde blitt ført sammen med de andre bevisene under

---

<sup>5</sup> Jf. strpl § 6, endret ved lov nr. 80 1993 (to-instansreformen); strpl § 306 2. ledd (før 1993: § 335 2. ledd)

<sup>6</sup> Ot.prp nr 1 (1887) s. 97

<sup>7</sup> Innst-1969 s. 339 sp II

hovedforhandlingen (strpl § 391 nr. 3). Alternativt at ”saken alt i alt stiller seg slik at det etter rettens oppfatning bør skje en ny prøvelse av saken for at man skal føle seg overbevist om at ingen urett er skjedd” (jf. strpl § 392 2. ledd).<sup>8</sup> Adgangen til gjenopptakelse etter dette alternativet faller utenfor oppgaven.

Gjenopptakelse er ingen kritikk av den gamle dom, den anses i og for seg som riktig på grunnlag av det saksforhold som den gang forelå. Men gjenopptakelse betyr en revisjon av dommen på grunnlag av nye opplysninger som domstolen da ikke hadde kjennskap til.<sup>9</sup>

### 2.2.3 Skyldpresumsjon

Utgangspunktet i norsk og internasjonal strafferett er uskyldpresumsjon: tiltalte skal ansees uskyldig inntil det motsatte er bevist. Retten må finne det bevist ut over enhver rimelig tvil at det er tiltalte som har utført den straffbare handlingen, og det antas å være bedre at ti skyldige går fri enn at én uskyldig blir dømt. Ved behandlingen av begjæring om gjenopptakelse er forholdet derimot et annet. Det foreligger nærmest en skyldpresumsjon: tiltalte er funnet å være skyldig; den rettskraftige dommen har avgjort rettstilstanden på dette punktet, i utgangspunktet med endelig virkning.

En skyldpresumsjon betyr ikke at domfelte må bevise ut over enhver rimelig tvil at domsresultatet i dag ville blitt et annet for at gjenopptakelse skal tillates. Etter strpl § 391 nr. 3 er det tilstrekkelig med en *rimelig mulighet* for at domsslutningen blir endret ved ny prøvelse (se punkt 4.4). Det er hvorvidt det foreligger en slik rimelig mulighet som skal vurderes ved behandling av begjæring om gjenopptakelse. Tillates gjenopptakelse skal det foretas en ”ny fullstendig behandling” (strpl § 400). Ved denne behandlingen gjelder igjen prinsippet om uskyldpresumsjon.

---

<sup>8</sup> Innst-1969 s. 344 sp. I

<sup>9</sup> Stang s. 243

#### 2.2.4 Andre bemerkninger

En ”fullstendig behandling” betyr ikke at det nødvendigvis skal foretas en fullstendig hovedforhandling, for eksempel der påtalemyndigheten nedlegger påstand om at siktede frifinnes, så som ble gjort i Liland-saken<sup>10</sup>. Det samme ville utvilsomt skjedd dersom Torgersen-dommen ble tillat gjenopptatt, jf. kjæremålsutvalgets uttalelse: ”en kjennelse som tillater gjenopptakelse [...] i realiteten innebærer en frifinnelse.”<sup>11</sup>

Gjenopptakelse skal ikke fungere som en alminnelig overprøvingsmulighet. Men selv om det kreves noe ekstraordinært for å tillate gjenopptakelse, må ikke vilkårene praktiseres for strengt: Lovgiver har åpnet adgang til gjenopptakelse, og har under utforming av vilkårene foretatt en avveining av hensynene, så som hensynet til rettskraftsvirkningen mot hensynet til fornyet behandling. Det kan i denne sammenheng nevnes at lovgiver fant grunn til å utvide adgangen til gjenopptakelse, og endret vilkåret i strpl § 392 2. ledd fra ”meget tvilsomt om dommen er riktig” til ”tvilsomt...” i 1993: Hensynet til å unngå at uriktige domfellelser blir stående tilsa en oppmykning, idet kun 1 av 99 begjæringer i perioden 1986–1990 var tatt til følge.<sup>12</sup>

### 2.3 Rettskildebildet

#### 2.3.1 Innledning

Oppgaven gjelder lovtolking og subsumsjon på straffeprosessrettens område. Jeg skal nå gi en oversikt over de mest relevante rettskildefaktorene og deres betydning for løsning av oppgavens rettslige problem: hvorvidt de nye sakkyndige rapportene oppfyller vilkårene slik at Torgersen-dommen bør tillates gjenopptatt (for barnålbevisets del).

---

<sup>10</sup> Dom av Eidsivating lagmannsrett 21. november 1994

<sup>11</sup> Torgersen-kjennelsen s. 21 2. avsnitt

<sup>12</sup> St.meld. nr. 23 (1991–92) s. 89 sp. I, jf. også Ot.prp nr. 78 (1992–93) s. 62 sp II

### 2.3.2 Lovtekstens betydning

*Ordlyden* i den vedtatte lovteksten er utgangspunktet for lovtolkingen. Spørsmålet er hvilken veiledning en tilnærmet objektiv språklig forståelse av ordene gir, ut fra vanlig språkbruk og juridisk terminologi. Ordene må leses i sin sammenheng, både syntaktisk og fagmessig (straffeprosessrett). Ordene i seg selv gir ikke alltid god veiledning i begrepets innhold, så som for begrepet ”synes egnet til”: Hva som skal til for at vilkåret er oppfylt, er det ikke mulig å si mye om kun ut fra ordlyden. Andre rettskildefaktorer må trekkes inn som argumentkilder. Før jeg ser på dem skal jeg ta opp et særlig tolkningsspørsmål.

Høyesterett har uttalt at man ”må være meget varsom med utvidende eller analogisk tolkning til skade for tiltalte”, begrenset til tolking av straffbarhetsbetingelsene og vilkårene for reaksjonsspørsmålet.<sup>13</sup> Et spørsmål er om tilsvarende forsiktighetsprinsipp gjelder også ved tolking av vilkårene for gjenopptakelse. Jeg presiserer at et ”tilsvarende” prinsipp i dette tilfellet vil si varsomhet med *innskrenkende* tolkning, jf. at det ved spørsmål om gjenopptakelse ligger en skyldpresumsjon til grunn (jf. punkt 2.2.3). Det kan innvendes at vi er på straffeprosessrettens område, ikke på strafferettens; det rettslige spørsmålet er likevel ikke hvordan – prosessmessig – man skal gå frem for å gjenoppta en sak, men om det foreligger bevis som kan endre det materielle grunnlaget for straffedommen (med virkning for reaksjonsspørsmålet). Etter min mening taler dette for at et tilsvarende prinsipp kan anvendes også ved tolking av vilkårene for gjenopptakelse.

Et annet spørsmål er hva som rent praktisk ligger i et forsiktighetsprinsipp. Prinsippets realitet og reelle verdi er kritisert.<sup>14</sup> For det første finnes flere eksempler på at Høyesterett tolker straffebud utvidende.<sup>15</sup> For det andre er det en glidende overgang mellom presiserende tolkning innen ordlyden og en innskrenkende tolkning på tvers av ordlyden,<sup>16</sup> og det kan langt på vei være skjønnsmessig om tolkingsresultatet kalles det ene eller det andre. Et moment i så måte er hvor langt vekk fra ordlyden man går, for eksempel hvis de

---

<sup>13</sup> Rt 1961 s. 547; Eskeland s. 498

<sup>14</sup> Se nærmere f.eks Eskeland s. 490 og s. 498 ff

<sup>15</sup> Et velkjent eksempel er Sjarkdommen (Rt 1966 s. 916). Andre eksempler finnes hos Eskeland s. 486.

<sup>16</sup> Andenæs s. 83 (vedrørende utvidende tolking) og Eskeland s. 490 (vedrørende analogisk tolkning)

nye sakkyndigrapportene måtte påvise at dress- og åstedsnålene var ulike og derfor ikke kunne stamme fra samme tre for å tilfredsstille vilkåret ”nytt”, med andre ord at ”nytt” innsnevres til å bety ”totalt motsatt”. Et annet moment er hvor sterkt inngrepet er overfor tiltalte.<sup>17</sup> I ethvert tilfelle er ”innskrenkende” og ”presiserende” kun navn på tolkingsresultatet – og tolkingsresultatet vil alltid fremstå som en samlet vurdering der ulike tolkingsmomenter er tillagt ulik vekt.

Ved enhver tolkning som tenderer til å være i strid med lovtekstens ordlyd bør det foreligge gode grunner for resultatet.<sup>18</sup> Dette forholder seg ikke vesentlig annerledes når det gjelder tolking av gjenopptakelsesreglene. Der gode grunner foreligger vil en innskrenkende tolkning av bestemmelsen være på sin plass. Konklusjonen er at det etter min mening finnes grunner for å legge et tilsvarende forsiktighetsprinsipp til grunn, men at det er diskutabelt hvor stor verdi er slikt prinsipp egentlig har.

### 2.3.3 Rettspraksis og reelle hensyn

*Rettspraksis* er nest etter loven den viktigste rettskildefaktoren, både som mønster til etterfølgelse og som rettsskaper.<sup>19</sup> Den utfyller og presiserer lovteksten, særlig der vilkårene er skjønnspregede, så som både ”nytt”-vilkåret og ”synes egnet til”-vilkåret er, og det foreligger nokså rikholdig rettspraksis på området. I oppgaven vil jeg kun vise til enkelte avgjørelser som eksemplifisering. De materielle reglene er ikke endret etter 2001, så jeg henviser også til rettspraksis avsagt i tiden etter Torgersen-kjennelsen. Av rettspraksis konsentrerer jeg meg om avgjørelser av Høyesterett (primært av kjeremåsutvalget, men av Høyesterett i avdeling eller i plenum i den grad saken er overført<sup>20</sup>).

---

<sup>17</sup> Eckhoff s. 25 (for begge momentenes del)

<sup>18</sup> Eckhoff kapittel 5 IV, Andenæs kapittel 12.2

<sup>19</sup> Eckhoff s. 158 og s. 189

<sup>20</sup> Plenumsloven, lov 25. juni 1926 nr. 2, § 6 2. ledd og § 4

Ordene ”synes egnet til” er i rettspraksis tolket som ”en rimelig mulighet” (se nærmere i punkt 4.4). Om det foreligger en rimelig mulighet i det konkrete tilfellet, kan ikke rettspraksis si noe om på generelt grunnlag. Det må foretas en konkret rimelighetsvurdering (*reelle hensyn*). Eckhoff definerte reelle hensyn som ”vurderinger av resultatets godhet”, godhet både for den konkrete saken og generelt.<sup>21</sup> Det har vært ulike oppfatninger om i hvor stor grad domstolen skal konsentrere seg om avgjørelsen av den konkrete sak, eller om domstolen heller skal rette fokus på å skape en god generell regel.<sup>22</sup> Problemstillingen har relevans der lovgiver ”nøye[r] seg med å gi knappe, ufullstendige eller vage bestemmelser og overlate til domstolene å utfylle og utpense regelverket” (jf. domstolens rettsskapende virksomhet).<sup>23</sup> Etter min mening passer ikke problemstillingen spesielt godt på tilfeller som det foreliggende: Lovteksten er skjønnsmessig nettopp for å gi domstolen det handlingsrom som er nødvendig i forhold til avgjørelsen av om det nye beviset ”synes egnet ...” i den konkrete saken. Det kan ikke gis noen uttømmende liste over de relevante reelle hensyn som kan tenkes; vurderingstemaet er nettopp den konkrete saken, og hva som er relevant for at resultatet i denne saken skal bli godt. Jeg viser til den konkrete behandlingen i punkt 4.4.

#### 2.3.4 Andre rettskildefaktorer

Forarbeidene til lovreglene spiller en viss rolle som veiledning til hvilken forståelse lovgiver har lagt i lovtekstens ordlyd. Innstilling om Rettergangsmåten i straffesaker av juni 1969 [Innst-1969] er sentral, likeså den etterfølgende Ot.prp nr. 35 (1978–1979). Også forarbeider til endringer i loven spiller en viss rolle. I tillegg foreligger tidligere lovtekst: reglen i strpl-1887 § 414 nr 2 tilsvarende strpl-1981 § 391 nr 3. Også reglene i tvistemålsloven (kapittel 27) kan gi veiledning i forståelsen av straffeprosesslovens regler. Jeg har også tatt for meg juridisk litteratur og oppslagsverk som Norsk Lovkommentar.

---

<sup>21</sup> Eckhoff s. 357

<sup>22</sup> Eckhoff s. 201 med videre henvisninger

<sup>23</sup> Eckhoff s. 194



## 2.4 Verdien av bevisumiddelbarhet

Bevisumiddelbarhetsprinsippet er et bærende prinsipp i straffeprosessen. Umiddelbar bevisførsel betyr at bevisene føres direkte for den dømmende rett under hovedforhandlingen. Prinsippet er ansett som et grunnleggende rettssikkerhetsprinsipp når det kommer til bevisførselen under skyldspørsmålet. Prinsippet er ikke lovfestet særskilt, men ligger til grunn for reglene om føringen av de ulike bevis (se for eksempel strpl § 133 vedrørende vitnebevis). Hvis bevisene fremlegges i dokumenters form (uten å være et dokumentbevis), kalles bevisførselen middelbar. Dokumenter som har blitt til i saken, så som sakkyndigerklæringene til Printz og Mork, fremlegges i utgangspunktet ikke som middelbare bevis; i stedet føres de sakkyndige som vitner (strpl § 143 og § 299).<sup>24</sup> Printz og Mork ble ført som vitner, og det fremgår ikke av rettsboken at erklæringene ble fremlagt for retten.<sup>25</sup>

Kjæremålsutvalget uttalte at prinsippet om bevisumiddelbarhet tilsa varsomhet med å tillate gjenopptakelse, av to grunner: For det første er bevisførselen ved begjæring om gjenopptakelse middelbar, noe som antas å gi et dårligere bilde av bevisene enn umiddelbar bevisførsel, som domsresultatet er avsagt på grunnlag av. For det andre er dressnålene forsvunnet. Bevisførselen i den eventuelt tillatt gjenopptatte saken ville derfor bli middelbar. Kjæremålsutvalget uttalte at påtalemyndigheten blant annet av den grunn neppe ville kunne oppfylle bevisbyrden ved en ny hovedforhandling.<sup>26</sup>

Etter min mening er det ikke grunnlag for en slik varsomhets-tanke i forhold til barnålbeviset. Bevisverdien til barnålbeviset var den slutning de sakkyndige traff om felles opphav for dress- og åstedsnålene, på bakgrunn av at sammenligningen viste overensstemmelse. Det er grunnlaget for denne slutningen det nye beviset bestrider, og hverken grunnlaget for slutningen eller selve slutningen er forhold som forringes med tiden eller forsvinner. De forsvunne dressnålenes utseende er i og for seg uten interesse, all

---

<sup>24</sup> Andenæs (2000) I s. 251 og 372

<sup>25</sup> Rettsbok for Eidsivating lagmannsrett 9. juni 1958

<sup>26</sup> Torgersen-kjennelsen s. 18 2. avsnitt og s. 21 2. avsnitt

den tid åstedsnålene, som eksisterer, ikke kan skilles ifra kontrollnåler fra skogen. (Se om dette i punkt 4.3.2.) Hverken umiddelbar føring av de opprinnelig sakkyndige eller fremleggelse av nålsettene for retten, har innflytelse på slutningen.<sup>27</sup>

---

<sup>27</sup> Nålsettene ble fremlagt for retten i 1958, slik at lagretten selv kunne se at nålsettene var like (jf. rettsboken for Eidsivating lagmannsrett 9. juni 1958). Hverken dommerne eller jurymedlemmene innehar (eller hadde) kompetanse til å foreta en visuell sammenligning, så en slik umiddelbar føring av barnålene kan ikke ha hatt noen rettslig verdi.

### 3 Bakgrunnsstoff

#### 3.1 Innledning

Nålenes karaktertrekk er av avgjørende betydning for hvilke slutning som kan trekkes etter en undersøkelse og sammenligning. Derfor gir jeg her en oversikt over barnålenes karaktertrekk. Jeg gir også en oversikt over de sakkyndige og deres utredninger, samt hvilke slutninger etter deres mening en sammenlignende undersøkelse gav grunnlag for. Avslutningsvis behandler jeg hvilke kilder vi har som kan si noe om hva som ble lagt til grunn for dommen i 1958 angående barnålbeviset.

#### 3.2 De sakkyndige og deres utredninger

I 1958 ble professor dr. Henrik Printz ved Norges teknisk-naturvitenskaplig forskningsråd og professor Elias Mork ved Det norske skogforsøksvesen gitt i oppdrag ”å undersøke om de barnåler og vedstykker som er sikret fra siktedes klær kan antas å stamme fra liknende materiale funnet i nevnte kjeller.”<sup>28</sup> (Vedpartiklene har betydning i vurderingen av alternative opphavssted for dressnålene, og jeg kommer tilbake til dem i punkt 4.5.4.) Printz og Mork skrev hver sin sakkyndigerklæring, som jeg refererer til som henholdsvis *Dok 27:9* og *Dok 27:13* (ut fra dokument-nummereringen i straffesaken); erklæringene er vedlagt som vedlegg 3 og vedlegg 4. Erklæringene ble fremlagt for forhørsretten, men det fremgår ikke av rettsboken at de ble forelagt lagretten.<sup>29</sup> Printz skrev også en erklæring i forbindelse med undersøkelse av barnåler funnet i Torgersens hjem; erklæringen benevnes *Tore Hundsvei-rapporten* og er vedlagt som vedlegg 5.

---

<sup>28</sup> Dok 27:13 s. 1, jf. også Dok 27:9 s. 1

<sup>29</sup> Rettsbok for Eidsivating lagmannsrett 9. juni 1958, jf. Torgersen-kjennelsen s. 19 siste avsnitt

Torgersen påberopte nye sakkyndigrapporter som grunnlag for gjenopptakelsesbegjæringen i 1997–2001. De sakkyndige: professor dr. philos. Carl Morten Motzfeldt Laane og professor dr. philos. Klaus Høiland, begge ved Biologisk institutt ved Universitetet i Oslo [Laane/Høiland], skrev to rapporter. Disse benevnes *Laane/Høiland (1998)* og *Laane/Høiland (2000)*, og er vedlagt som vedlegg 6 og 7.

Kjæremålsutvalget innhentet kommentarer til Laane/Høilands rapporter.<sup>30</sup> Professor dr. agric. Kåre Venn, dr. scient. Richard Horntvedt og seniorforsker Bjørn Tveite, alle ved Norsk institutt for skogforskning [SkogForsk], avga to kommentarer: *SkogForsk (mai 2001)* og *SkogForsk (juni 2001)*, se vedlegg 8 og 9. Kommentarene er direkte knyttet til Laane/Høilands rapporter. Derfor vurderer jeg dem samlet, som ett eventuel "nytt bevis" i strpl § 391 nr. 3 sin forstand. I tillegg avga SkogForsk en erklæring om Printz' og Morks faglige kompetanse og om erklæringene deres var forsvarlige. Denne erklæringen: *SkogForsk (1999)*, er vedlagt som vedlegg 10.

Jeg nevner at Torgersen har innlevert begjæring om gjenopptakelse til Gjenopptakelseskommissjonen, og i den forbindelse fremlagt en ny utredning: "Torgersen-saken og barnålbeviset. Sakkyndig uttalelse av professor dr. pilos. Rune Halvorsen Økland, Oslo 26. januar 2005". Utredningen tar utgangspunkt i blant annet ovennevnte materiale. Halvorsen økland har foretatt en selvstendig vurdering av materialet, og utredningen inneholder ikke noe nytt i forhold til det materialet som forelå for retten i 2001. Jeg forholder meg til det materialet som forelå for retten i 2001, ikke denne utredningen om materialet.

---

<sup>30</sup> Jf. brev fra statsadvokat Lars Frønsdal til Kåre Venn, datert 6. april 2001

### 3.3 Nålenes utseendemessig karaktertrekk

#### 3.3.1 Nålenes lengde

Av dressnålene målte én nål 6 mm, to 7 mm, én 7,5 mm og én 8 mm, med et gjennomsnitt på 7,1 mm.<sup>31</sup> Dressnålene er forsvunnet, og det er ikke mulig å foreta kontrollmåling.

For åstedsnålene målte Mork gjennomsnittslengden av ti tilfeldig uttrukne nåler fra prøvene 9–12. Han oppgav minimumslengde, maksimumslengde og middellengde fra hver av prøvene. Det er uvisst hvorfor nålene fra feltene 5, 8 og 13 ikke ble målt, alternativt hvorfor målene ikke ble notert. Ifølge Mork var gjennomsnittslengden 7,5 mm, ifølge Printz 7,2 mm, og ifølge Laane/Høiland 7,43 mm.<sup>32</sup> I retten uttalte både Printz og Mork at vanlig lengde på brannåler var mellom 12 og 15 mm, og at sakens nåler derfor kunne karakteriseres som ”usedvanlig korte”.<sup>33</sup>

Det er verdt å merke seg at nåler fra felt 10 i kjelleren har blitt målt ved flere anledninger: Mork målte ti tilfeldig uttrukne nåler og fant en gjennomsnittlig lengde på 7,5 mm; SkogForsk målte i mai 2001 23 tilfeldig uttrukne nåler og fant en gjennomsnittslengde på 5,9 mm; de gjorde også en måling i juni 2001 av 28 nåler og fant en snittlengde på 6,42 mm.<sup>34</sup> Disse målingene viser at lengden på nålene fra felt 10 på åstedet varierer nokså mye ut fra hvilke nåler som blir målt. Etter min mening tyder disse målingsresultatene på at nålenes lengde er nokså varierende, dog innen et begrenset område. Det er ingen ting som tilsier at ikke tilsvarende variasjon fantes også i de andre prøvene fra åstedet.

#### 3.3.2 Nålenes form

Printz beskrev åstedsnålene som tørre og brunlige, forholdsvis korte, og ”temmelig jevnt avsmalnende oppover og i toppen uttrukket til en skarp spiss”.<sup>35</sup> Mork tilføyde at nålene

---

<sup>31</sup> TOREHUND s. 2

<sup>32</sup> Henholdsvis Dok 27:13 s. 2, Tore Hundsvei-rapporten s. 2 og Laane/Høiland (1998) s. 12

<sup>33</sup> Aftenposten og Arbeiderbladet (vedlegg 12). Jf. også Dok 27:13 s. 1

<sup>34</sup> Tabellene i Dok 27:13 s. 1, SkogForsk (mai 2001) s. 3 og SkogForsk (juni 2001) s. 2

<sup>35</sup> Dok 27:9 s. 11

var flattrykke. Printz karakteriserte også dressnålene som tørre og brunlige, og som nåler som ”i enhver henseende stemmer med nålene fra kjelleren”.<sup>36</sup> Ut over dette ble det ikke oppgitt noe eksplisitt om dressnålenes form. Men Printz og Mork konstaterte ”full overensstemmelse” mellom åstedsnålene og dressnålene, så det kan legges til grunn at også dressnålene hadde en form som beskrevet over.

### 3.3.3 Sammenligningen

Printz og Mork konstaterte i rapportene at både dressnålene og åstedsnålene hadde et særegent utseende og var like: Mork skrev at nålene med ”meget stor sannsynlighet” stammet fra samme tre, og Printz uttalte i retten at det var ”hevet over tvil at de [dressnålene] stammet fra treet i mordkjelleren”.<sup>37</sup> Laane/Høiland konkluderte med at åstedsnålene – og dermed også dressnålene – var nåler av alminnelig norsk/skandinavisk gran (*Picea abies*) fra undertrykte trær.<sup>38</sup> Noen nærmere identifisering var etter deres mening ikke mulig, og den eneste gyldige konklusjonen av en sammenholdelse av nålsettene ville vært *forenlighet*: at dressnålene kunne stamme fra kjelleren – i samme grad som de kunne stamme fra et annet sted.

## 3.4 Domsgrunnlaget

Det er hva som ble uttalt og fremlagt i retten som utgjorde grunnlaget for dommen (jf. prinsippet i strpl § 305). Derfor er det av betydning å klarlegge hva som ble uttalt, i den grad det er mulig. Rettsboken viser ikke at erklæringene til Printz og Mork ble fremlagt for retten, men professorene ble avhørt muntlig. Det er grunn til å tro at juryen la til grunn de sakkyndiges konklusjoner, da det generelt sett skal ”utrolig mye til før vi legfolk kan hevde noe annet enn våre aller fremste vitenskapsmenn på områdene”.<sup>39</sup> Det er ikke er ført rettsreferat, så det er ikke mulig å vite sikkert hva Printz og Mork forklarte. Videre er

---

<sup>36</sup> Dok 27:9 s. 11

<sup>37</sup> Dok 27:13; Morgenbladet (vedlegg 12)

<sup>38</sup> Laane/Høiland (1998) s. 11

<sup>39</sup> Uttalt av statsadvokat Dorenfeldt, ifølge Arbeiderbladet 13. juni 1958

bevisvurderingen foretatt av jury; den begrunner ikke sin kjennelse, så domspremissene gir heller ingen veiledning i hva som ble uttalt om barnålbeviset. Derimot kan det tenkes at andre kilder kan gi mer eller mindre sikre formeninger om hva som ble uttalt.

*Sakkyndigerklæringene* til Printz og Mork var i utgangspunktet saksforberedende dokumenter, og det er uttalt i forarbeidene at etterforskningsdokumenter ofte kan gi et annet bilde av saken enn hva som fremkommer i retten.<sup>40</sup> Det er heller ikke protokollert at erklæringene ble fremlagt for retten, så det bør utvises en viss forsiktighet med å trekke slutninger fra erklæringene. Det er likevel presumsjon for at professorene uttalte seg i overensstemmelse med innholdet i erklæringene, dog med reservasjon for presiseringer, utfyllinger og oppklaringer som jevnlig skjer ved eksaminasjon.<sup>41</sup> (Tilsvarende antas skriftlige rapporter som er avgitt etter muntlig eksaminasjon å være mer detaljert og nyansert enn hva uttalelsene var.<sup>42</sup>) Dok 27:9, Dok 27:13 og Tore Hundsvei-rapporten kan altså antas å gi en viss veiledning om innholdet i uttalelsene. Dertil foreligger det enkelte nedtegnelser gjort av forsvareren og aktor, herunder Dorenfeldts skriftlige uttalelse til begjæringen om gjenopptakelse av 1958. Disse subjektive nedtegnelsene er av nokså begrenset omfang, og gir etter min mening ikke særlig mye veiledning.

Endelig har vi *avisreferatene* fra hovedforhandlingen. Referatene både fra Aftenposten, Arbeiderbladet, Morgenbladet, Morgenposten og Vårt Land er mer eller mindre samstemte på en del punkter. Argumenter imot å legge særlig stor vekt på avisreferater er for det første at de er skrevet av journalister: Deres oppfattelse og gjengivelse fra rettsforhandlinger kan være noe selektive, bevisst eller ubevisst. For det andre er avisreportasjer skrevet med allmennheten for øye, og for å selge – ikke for å være en ”rettsbok”. Av disse grunner kan det være grunn til å utvise varsomhet med å bruke avisreferater for å klargjøre hva som har blitt uttalt i en rettssal. På den annen side er alle avisreferatene mer eller mindre samstemte på en del punkter vedrørende professorenes uttalelser om barnålene og nålenes sjeldenhet. Sjansen for at alle journalistene forteller

---

<sup>40</sup> Innst-1969 s 125 sp II (vedrørende bruk av lydbånd under hovedforhandlingen)

<sup>41</sup> Kjennelsen s. 26 punkt 3.3.2 2. avsnitt

<sup>42</sup> Rt 1994 s. 1149

samme historie dersom den ikke faktisk har blitt uttalt i retten, er etter min mening svært liten – et eksempel er Printz' uttalelse om at juletreet kunne komme fra Kaukasus. I den grad avisreferatene stemmer overens med informasjon fra andre kilder (herunder andre aviser), kan det være grunn til å gå ut fra at de gir et tilnærmet korrekt bilde av det som fremkom i retten. Utskrift av avisreferatene er vedlagt som vedlegg 12, og jeg vil i en viss utstrekning vise til uttalelser referert i dem.



## 4 Gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 391 nr 3

### 4.1 Innledning

Hovedspørsmålet i kapittel 4 er om rapportene fra Laane/Høiland er et nytt bevis som synes egnet til å føre til en rettsfølge som nevnt i strpl § 391 nr 3. Som nevnt behandler jeg Laane/Høilands rapporter og SkogForsks rapporter sammen som ett bevis.

Oppgaven gjelder lovtolking og subsumsjon. Med *tolking* forstår jeg ”overveielser av hva regelen går ut på”, og med *subsumsjon* sikter jeg til regelens ”anvendelse på foreliggende fakta”.<sup>43</sup> Det er altså et skille mellom tolking og subsumsjon (jf. for eksempel henholdsvis kapittel 4.2 og kapittel 4.3). I praksis er skillet flytende: Reglene tolkes med utgangspunkt i en konkret rettstvist, så tolkingen blir farget av subsumsjonsspørsmålet; og jo mer reglene utpenses under tolkingen, jo mindre blir igjen til subsumsjonsspørsmålet.<sup>44</sup>

### 4.2 Vilkåret ”nytt bevis”

#### 4.2.1 Språklig forståelse og problemstilling

Ordet ”bevis” sikter til *bevismidler* (se straffeprosesslovens tredje del). Alle forhold som kan fortelle noe av relevans for barnålbevisets bevisverdi, er et bevismiddel. Bevismidler kan avskjæres fra å bli ført for retten; de bevis som ikke kan føres under hovedforhandling, vil heller ikke kunne påberopes som grunnlag for gjenopptakelse.<sup>45</sup> Jeg nevner at ordet ”bevis” tidvis brukes i betydningen ”bevisverdi”: Når Halvorsen Økland skriver i sin

---

<sup>43</sup> Eckhoff s. 32

<sup>44</sup> Eckhoff s. 33

<sup>45</sup> Jf. uttalelse i f.eks Rt 1997 s. 1145 (om polygraffester)

utredning at ”barnålbeviset er intet bevis”,<sup>46</sup> er det i betydningen at barnålbeviset ikke har noen bevisverdi. Dette er altså en annen betydning enn i § 391 nr. 3.

Det påberopte beviset må fremstå som ”nytt”. Rent språklig gir ”nytt” henvisning på noe som ikke har foreligget tidligere, et forhold som ikke har hatt innvirkning på domsgrunnlaget. Barnålbeviset var bestridt også ved forrige gjenopptakelsesbegjæring, og for eksempel informasjonen om Støleggens bruk av dressen i de svenske skoger ble påberopt som ”nytt bevis” da. Ut fra en språklig forståelse kan ikke bevisene som ble påberopt som ”nye” i 1973–76 påberopes igjen som ”nye” i 1997–2001; et spørsmål er likevel om ordet må tolkes utvidende, til siktedes gunst. Deretter behandler jeg hva bevisene må inneholde av ny informasjon for at de skal tilfredsstille vilkåret ”nytt bevis”.

#### 4.2.2 Utvidende tolkning

Spørsmålet er om ordet ”nytt” skal gis en utvidende tolkning, slik at også de bevisene som ble påberopt i 1976 kan påberopes som grunnlag for gjenopptakelse i 2001. Hvis behandlingen i 1976 har vært tilstrekkelig til at de da påberopte bevisene kan ansees å ha hatt innvirkning på domsresultatet, kan de ikke påberopes som grunnlag for gjenopptakelse i 2001.

I 1976 ble det foretatt en totalvurdering av bevistilfanget, der bevisene fra 1958 og fra 1976 ble sett sammen. Denne samlingen av bevis ble ikke funnet å være tilstrekkelig til å medføre en mulighet for et endret domsresultat. Slik sett kan det hevdes at alle bevisene – også de som ble påberopt som ”nye” i 1976 – inngår i domsresultatet, med andre ord at domsresultatet ble stadfestet, med et nytt bevisgrunnlag, i 1976. En slik forståelse taler imot en utvidende tolkning av begrepet ”nytt bevis”.

Et motargument er at vurderingstemaet i 1976 var hvorvidt vilkårene i strpl § 391 nr. 3 var oppfylt; dette er en annen vurdering ”enn på fritt grunnlag å prøve skyldspørsmålet utfra

---

<sup>46</sup> Utredningen gitt Gjenopptakelseskommisjonen, *Dokumentsamling del A*, se s. 5 og s. 8

det totale bevistilfanget som måtte foreligge.”<sup>47</sup> En slik fri vurdering av bevisene ble foretatt i 1958, og skal eventuelt foretas dersom saken tillates gjenopptatt. Videre er det grunnlaget for domsresultatet i 1958 som er bestridt; dette er noe annet enn å bestride grunnlaget for kjennelsen av 1976. Disse momentene taler for at bevisene ikke har hatt innvirkning på domsresultatet til den dommen som er bestridt, og at vilkåret derfor må tokes utvidende.

Det er det totale, samlede bevisbildet som skal legges til grunn for vurderingen i 2001 av om domstolen i sin tid kunne ha kommet til et annet domsresultat dersom domstolen da hadde visst det de vet i dag om bevisene. Konklusjonen er at begrepet ”nytt bevis” skal tolkes utvidende: Alle bevis som har kommet til etter hovedforhandlingens avslutning, kan påberopes som ”nytt bevis” i bestemmelsens forstand, selv om de er påberopt i en tidligere begjæring om gjenopptakelse.<sup>48</sup>

#### 4.2.3 Kravet til nytt innhold

Beviset må fremstå som ”nytt” i forhold til det som ble lagt til grunn for domsresultatet i 1958. Vedrørende nye sakkyndigrapporter har det ikke vært ansett tilstrekkelig at rapportene kun tilkjennegir nye synspunkter eller ulike nyanser i vurderingene og slutningene som kan trekkes av bevismaterialet. Men nye sakkyndige rapporter kan falle inn under begrepet ”nytt bevis” selv om de ikke er basert på nytt materiale, selv om de bare har karakter av evalueringer av tidligere sakkyndiges uttalelser. Det må i så fall foreligge nye metoder eller ny faglig innsikt som har allmenn tilslutning og som stiller bevismiddelet i et annet lys – slik at slutningene og dermed bevisverdien kan bli en annen. Disse utgangspunktene er lagt til grunn i en rekke avgjørelser og kan ansees som sikker rett.<sup>49</sup>

---

<sup>47</sup> Rt 2001 s. 585

<sup>48</sup> Se eksempelvis Torgersen-kjennelsen s. 17, Rt 2001 s. 612, Rt 2004 s. 1429 nr. 23, og kjennelse av kjæremålsutvalget 14. februar 2000 med videre henvisninger

<sup>49</sup> Torgersen-kjennelsen del I 8. avsnitt. Se også Rt 1964 s. 1426, Rt 1994 s. 1149, Rt 2000 s. 2142 jf. Rt 1997 s. 1186, og Rt 2002 s. 860, samt Rt 2003 s. 940 nr. 38 og Rt 2003 s. 1389 nr. 253 (som begge viser til Torgersen-kjennelsen)

Det beror altså på en konkret vurdering av om rapporten er tilstrekkelig annerledes enn de tidligere til at de kan kalles "nye" i bestemmelsens forstand. Så som graden av divergerende syn og om uenigheten dreier seg om sentrale eller perifere punkt, har betydning.<sup>50</sup> I neste kapittel tar jeg for meg Laane/Høilands rapporter og vurderer om de etter min mening tilfredsstiller vilkåret.

Jeg nevner at beviset må få saksforholdet til å fremstå som annerledes enn ved forrige gjenopptakelsesbegjæring, jf. prinsippet om avgjørelsers materielle rettskraftsvirkning. En begjæring om gjenopptakelse blir avvist hvis de samme bevisene har vært ført i en avslått begjæring om fornyet behandling.<sup>51</sup> Etter min mening er det grunn til å anta at tilsvarende regel vil gjelde også der to begjæringer om gjenopptakelse er bygget på nøyaktig samme materiale.

### 4.3 Er Laane/Høilands rapporter "nytt bevis"?

#### 4.3.1 Innledning

Problemstillingen er om de konkrete rapportene (til Laane/Høiland og SkogForsk) er så annerledes innholdsmessig sett i forhold til erklæringene fra Printz og Mork at rapportene er å anse som "nytt bevis" i regelens forstand. Jeg minner om at SkogForsks rapporter er knyttet til Laane/Høilands rapporter i så stor grad at jeg behandler dem sammen, som ett eventuelt nytt bevis. Jeg tar først for meg forutsetningen om at nålenes form og lengde var sjeldne karaktertrekk. Deretter tar jeg for meg forutsetningen om at form og lengde var uavhengige egenskaper.

---

<sup>50</sup> Rt 1994 s. 1149. Se også Rt 1997 s. 1186

<sup>51</sup> Rt 1991 s 1046

#### 4.3.2 Avflatet form og kort lengde som særegenheter ved barnåler

Printz skrev at åstedsnålene ”utmerker seg ved å ha forholdsvis korte nåler som er jevnt avsmalnende oppover og i toppen uttrukket til en skarp spiss.” Dressnålene utmerket seg tilsvarende: ”I en blanding vil det være helt umulig å holde dem fra hverandre.”<sup>52</sup> Mork skrev at ”så korte barnåler er ikke alminnelige”, og både dressnålene og åstedsnålene ”har dessuten en sjelden form”.<sup>53</sup> Mork konkluderte med at det var ”meget stor sannsynlighet for at så like barnåler, – både i lengde og form – er av samme mortre.” Ut fra hva han skrev må han ha ansett formen og lengden til dressnålene og åstedsnålene som *så særegne* at det var forsvarlig å slutte at nålene stammet fra samme tre. Avisreferatene underbygger antagelsen om at Printz og Mork anså formen og lengden som helt særegne egenskaper: Mork uttalte at minst 95% av alle grannåler er lengre enn sakens nåler, og hverken Printz, som hadde undervist om nålers form på høyskolen i flere år, eller Mork, som gjennom syv år hadde gransket barnålers form, hadde tidligere sett nåler med en slik høyst eiendommelig og sjelden form.<sup>54</sup> Etter min mening kan det ikke være tvil om at Printz og Mork mente at nålenes form og lengde var helt særegne karaktertrekk.

Laane/Høiland har undersøkt åstedsnålene og sammenlignet dem med kontrollnåler. De fant at ”trær med korte, avflatete nåler er vanlig, spesielt i busksjiktet”,<sup>55</sup> og at i ”lengde og bredde avviker barnålene fra åstedet og siktedes dress ikke fra nåler fra et hvilket som helst undertrykt grantre ute i skogen.”<sup>56</sup> Laane/Høiland har ikke hatt dressnålene til undersøkelse (da disse er forsvunnet), men ut fra at åstedsnålene ikke kunne skilles fra kontrollnålene, og dressnålene og åstedsnålene ifølge Printz og Mork var identiske, ville heller ikke dressnålene kunne blitt skilt fra kontrollnålene. SkogForsk, som hadde Laane/Høilands preparater og åstedsnålene til kontroll, kom også til den konklusjon at ”så korte og tilspissende nåler kan finnes mer eller mindre hyppig på trær i skogen.”<sup>57</sup>

---

<sup>52</sup> Dok 27:9 s. 11

<sup>53</sup> Dok 27:13 s. 2

<sup>54</sup> Arbeiderbladet (vedlegg 12)

<sup>55</sup> Laane/Høiland (1998) s. 15

<sup>56</sup> Laane/Høiland (2000) s. 2, jf. (1998) s. 15

<sup>57</sup> SkogForsk (juni 2001) s. 4

Det er rettet kritikk mot Laane/Høilands undersøkelse med kontrollnåler fordi ”deres undersøkelse er ikke lagt opp slik at den gir noe grunnlag for å bedømme hvor vanlig slike nåler er”. Kritikken er fremmet av SkogForsk, og sitert av kjæremålsutvalget.<sup>58</sup> Undersøkelsen gir ikke svar på *hvor* vanlig slike nåler er – noe Laane/Høiland heller ikke har påstått at undersøkelsen besvarer. I forhold til Morks påstand om at ”ingen av de nåler som ble funnet i klærne ligner det minste på de nåler man kan finne ute i skog og mark”,<sup>59</sup> er det tilstrekkelig å påvise at korte avflatede nåler *ikke er sjeldne*, noe Laane/Høiland må sies å ha påvist. Nålenes form og lengde kan altså ikke lenger ansees som så særegne trekk som Printz og Mork hevdet i erklæringene og i retten.

Forutsetningen for at man kunne trekke slutning om felles opphav for nålene, var at formen og lengden var svært sjeldne. Form og lengde er altså sentrale forhold, og de nye sakkyndige har kommet til at forutsetningen er en helt annen enn de tidligere sakkyndige la til grunn. Etter min mening trekker dette i retning av at Laane/Høilands rapporter er ”nytt bevis” i strpl § 391 nr. 3 sin forstand.

#### 4.3.3 Form og lengde som koblede eller uavhengige egenskaper

Påstanden om at så like nåler stammet fra samme tre, må ha bygget på en forutsetning om muligheten for å finne tilsvarende nåler andre steder enn på åstedet.<sup>60</sup> Denne forutsetningen vil fremstå som nokså ulik ut fra om form og lengde er *koblede* egenskaper eller om de er *uavhengige*, jf. følgende eksempel: Står vi overfor barnåler som er korte og avflatede, og vet at f.eks 20% av grannåler er korte og 20% av grannåler er avflatede, blir spørsmålet: Er det de samme 20% som er korte som også er avflatede – med andre ord at form og lengde er koblede egenskaper? Eller er kun 4%<sup>61</sup> av grannåler både korte og avflatede – med andre ord at egenskapene er uavhengige? Er denne forutsetningen for

---

<sup>58</sup> SkogForsk (juni 2001) s. 4, jf. også (mai 2001) s. 2, og kjennelsen s. 28 nederst

<sup>59</sup> Uttalt i retten, ifølge Morgenbladet (vedlegg 12)

<sup>60</sup> Laane/Høiland (1998) s. 15 og SkogForsk (mai 2001) s. 2

<sup>61</sup> Hvis 20% av alle grannåler er avflatede og 20% av alle grannåler er korte, er statistisk sett 20% av de korte nålene avflatede, altså 4% av det totale antall barnåler: 20% av 20% er 4%.

slutningen gal, blir også resultatet galt. Slutningen tar jeg for meg i punkt 4.4.4; nå tar jeg for meg hvorvidt egenskapene er koblede eller ikke.

Mork poengterte at nålenes lengde var avhengig av vekstbetingelsene mens formen var arvelig bestemt, og Printz behandlet nålenes lengde adskilt fra nålenes form.<sup>62</sup> Professorene oppgav ikke noe grunnlag for denne forutsetningen. Oppfattelsen i 1958 var helt tydelig at egenskapene var uavhengige.

Laane/Høiland har hevdet at egenskapene er koblede: også avflatet form er ”en fysiologisk respons på lite lys, dvs stor overflate i forhold til volum”.<sup>63</sup> Med andre ord er det de samme forholdene som er bestemmende både for lengden og formen. Påstanden er underbygget ved måling av innsamlede kontrollnåler, der alle var enten korte og avfattede, eller lange og rombiske/trinne.<sup>64</sup> Videre er det publisert et forskningsresultat om problemstillingen: artikkelen "Acclimation to low irradiance in *Picea abies*: influences of past and present light climate on foliage structure and function" av Ülo Niinemets (vedlagt som vedlegg 13). I sammendraget heter det: "Current-year needles exposed to high irradiances had greater packing of foliar biomass per unit area than shaded needles, whereas shaded needles maximized foliar area to capture more light." Observasjonen understøtter Laane/Høilands påstand. Etter min mening taler de beste grunner for å anse form og lengde som koblede egenskaper. På dette punkt foreligger det altså ny faglig innsikt. Også dette er et moment som trekker i retning av at rapportene til Laane/Høiland er å anse som ”nytt bevis” i strpl § 391 nr. 3 sin forstand.

#### 4.3.4 Konklusjon

Jeg har kommet til at dress- og åstedsnålenes avfattede form og relativt korte lengde er karaktertrekk som finnes i en viss utstrekning på trær i skogen. Jeg har også kommet til at form og lengde er koblede egenskaper, slik at tilstedeværelsen av begge egenskapene ikke

---

<sup>62</sup> Henholdsvis Dok 27:13, konklusjonen, og Tore Hundsvei-rapporten s. 2

<sup>63</sup> Laane/Høiland (1998) s. 13

<sup>64</sup> Laane/Høiland (1998) s. 15

gjør nålene sjeldnere enn hva kun ett av trekkene ville gjort. Disse punktene er i klar motstrid med hva Printz og Mork presenterte for retten i 1958. Etter min mening er det dermed vanskelig å ikke anse Laane/Høilands rapporter som ”nytt bevis”.

#### 4.4 Vilkåret "synes egnet til"

##### 4.4.1 Ordlydstolkning og problemstilling

Det nye beviset må ”synes egnet til” å føre til en endring i reaksjonsspørsmålet. Språklig sett betyr ”egnet” at noe skal være ”passe”, med andre ord at det nye beviset skal være passelig til å medføre en slik følge. I rettspraksis er dette forstått til at en *rimelig mulighet* for en følge som nevnt er tilstrekkelig.<sup>65</sup> Det er altså ikke nødvendig med sannsynlighetsovervekt for en slik følge. Det er nok at bevisene skaper en viss grad av tvil rundt grunnlaget for domsresultatet når det nye beviset og det gamle beviset sees i sammenheng. Det nye beviset må således være av en viss styrke og troverdighet. Ut over dette er det vanskelig å si på generelt grunnlag hva som skal til for at vilkåret er oppfylt. Selv om det finnes en del rettspraksis på området, er vurderingen såpass konkret at rettspraksis kun gir begrenset veiledning for det enkelte tilfellet.

Problemstillingen er etter dette om det er en rimelig mulighet for at domstolen hadde kommet til en annen slutning vedrørende barnålbeviset i 1958 dersom rapportene til Laane/Høiland (og SkogForsk) hadde foreligget for retten da. Først knytter jeg noen kommentarer til bruk av kriterier for at slutninger skal være gyldige. Så foretar jeg en konkret bedømmelse, først av slutningen som ble trukket i 1958 på bakgrunn av at form og lengde var uavhengige, sjeldne egenskaper. Dernest tar jeg for meg hvilke slutning det var grunnlag for å trekke i 2001, på grunnlag av at en slik form og lengde var koblede egenskaper som ikke var så sjeldne som Printz og Mork hevdet.

---

<sup>65</sup> Se f.eks Torgersen-kjennelsen del I 4. avsnitt, Rt 1992 s. 1683, Rt 1993 s. 1300 og Rt 2001 s. 612



#### 4.4.2 Om kriterier

En slutning må bygge på premisser, der premissene fungerer som belegg for slutningen. De konkrete premissene/kriteriene er hvordan karaktertrekkene form og lengde forholder seg til hverandre – om de er uavhengige egenskaper eller koblede egenskaper, og hvor sjelden slik form og lengde av nåler er. Relevant kunnskap fås gjennom vitenskapelige forsøk og empirisk forskning som gir verifiserbart statistisk grunnlagsmateriale. Er kriteriene gale, mangelfulle eller fraværende, blir slutningen som trekkes ugyldig. Kriteriet er da basert på antagelser og gjetninger, og fungerer ikke som et belegg for slutningen. Slike slutninger kan ikke benyttes som grunnlag for en straffedom: slutninger basert på ikke-verifiserbare gjetninger av et fakta kan ikke sies ”å bevise ut over enhver rimelig tvil” at tiltalte er gjerningsmann (uskyldspresumsjonen).

Jeg skal nå ta for meg slutningene som ble trukket i 1958, på bakgrunn av at formen og lengden av barnålene var helt særegne og uavhengige egenskaper. Herunder vil jeg ta opp spørsmålet om nålene kan ha hatt også andre særlige kjennetegn. Deretter tar jeg for meg hvilke slutning retten hadde grunnlag for å trekke i 2001.

#### 4.4.3 Slutningen i 1958

Printz og Mork la til grunn at både dressnålene og åstedsnålene hadde en arvelig bestemt form som professorene aldri tidligere hadde sett. I tillegg var nålene på grunn av vekstbetingelsene ualminnelig korte: under 5% av alle barnåler var så korte, ifølge Mork. Sannsynlighetsgraden av at uavhengige karakteristikk opptrer samtidig er produktet av hver av dem.<sup>66</sup> Sannsynligheten for at nåler av så ekstraordinær art, med to uavhengige og sjeldne karaktertrekk, skulle stamme fra to forskjellige trær, blir dermed meget liten – og sannsynligheten for at de stammet fra samme tre tilsvarende stor. Den uttalte hypotesen om at juletreet kunne være en mutasjon stemmer godt overens med disse kriteriene.<sup>67</sup>

---

<sup>66</sup> *Årsak og bevis*, formel nr. 4 s. 48:  $P(A \cap B) = P(A) \times P(B)$

<sup>67</sup> Uttalt i retten, ifølge Morgenbladet og Morgenposten (vedleg 12)

Hvis flere kjennetegn enn form og lengde stemte overens mellom nålsettene, øker dette sannsynligheten for at nålene stammet fra samme tre, særlig dersom kjennetegnene var uavhengige. Et spørsmål er derfor om Printz og Mork kan ha observert flere overensstemmende karaktertrekk enn form og lengde. Jeg tar først for meg Printz' erklæring, deretter Morks erklæring, herunder spørsmålet om nålene kan ha blitt mikroskopert.

Printz konkluderte med at dressnålene var ”av samme morfologiske<sup>[68]</sup> type og ellers i full overensstemmelse” med åstedsnålene.<sup>69</sup> Uttalelsen ”og ellers...” kan tyde på at det i tillegg fantes andre karaktertrekk enn nålens ytre form (morfologi) som lå til grunn for slutningen om at nålene hadde samme opphav. En mulighet er at uttalelsen siktet til hans kommentar om nålenes *tørighet*. Et moment som trekker i den retning er Printz' uttalelse om at ”vår almindelige norske gran er et meget polymorft<sup>[70]</sup> tre” der de morfologiske trekkene ved nåler varierer ”i lengde, tykkelse, tilspissing, form, farge, stilling o.s.v.”<sup>71</sup> Tørighet er ikke nevnt. Videre har heller ikke SkogForsk angitt ”tørighet” under oversikten over ”Morfologiske karakterer på nåler” i sin rapport (juni 2001). Disse momentene trekker i retning av at nålenes tørighet ikke inngår som et ytre kjennetegn, og at det er nålenes tørighet Printz har henvist til med uttalelsen ”og ellers i full overensstemmelse” – men noen sikker konklusjon om hans mening er det ikke mulig å trekke.

I ethvert tilfelle kan ikke karaktertrekkene farge og tørighet benyttes til noe annet enn å underbygge en slutning om forenlighet. At nålene var tørre og brunlige er ikke egenskaper som skiller dem fra andre nåler som har vært døde i minst 1 år. Etter min mening er det ikke mulig å finne holdepunkter for at Printz har sett, vurdert og lagt til grunn andre karaktertrekk enn de han selv anfører: lengde, form, farge og tørighet.

---

<sup>68</sup> ”Morfologi” betyr ”læren om ytre form”, jf. Tanums store rettskrivningsordbok (1996)

<sup>69</sup> Dok 27:9 s. 13. Tilsvarende uttrykksform finnes også i rapportens hoveddel, se s. 11.

<sup>70</sup> ”Polymorft” betyr ”mangeformet”, jf. Tanums store rettskrivningsordbok (1996)

<sup>71</sup> Dok 27:9 s. 11

Mork sammenlignet snitt av dressnålene med snitt av enkelte av åstedsnålene; preparatene viste ”full overensstemmelse også m.h.t. nålenes form.”<sup>72</sup> Han noterte ikke om snittpreparatene ble undersøkt med mikroskop eller lupe, eller kun med det blotte øye. Snittpreparater lages visstnok med tanke på mikroskopering,<sup>73</sup> og mikroskopi var ikke uvanlig på 50-tallet (jf. at Printz mikroskoperte prøve 8a: fæses fra Torgersens turnsko, se Dok 27:9 s. 3). Ble mikroskop benyttet, kan det være grunn til å anta at også andre karaktertrekk enn avflatet form ble observert. Et mulig karaktertrekk er *soppdannelse* på nålene. Ifølge Laane/Høiland var åstedsnålene soppinfisert på 90-tallet.<sup>74</sup> Sopp er ikke rapportert hverken av Printz eller Mork, og det blir spekulasjon om åstedsnålene var infisert allerede i 1958. Videre er det uvisst hvorvidt dressnålene var soppangrepet, og også hvorvidt enkelte nåler på et tre kan være infisert mens andre nåler er friske. Etter min mening er det vanskelig å legge til grunn at nålene var soppinfisert, og at dette var et karaktertrekk som tilsa felles opphav, så lenge erklæringene ikke nevner funn av sopp. Med andre ord finner jeg ikke grunnlag for å anta at Mork bygget sin slutning på andre karaktertrekk enn de han anførte: nålenes lengde og form.

Konklusjonen er at retten i 1958 må ha lagt til grunn at nålenes form og nålenes lengde var så sjeldne at konstatering av likhet ved disse egenskapene gav grunnlag for å trekke slutningen at like nåler stammet fra samme tre.

#### 4.4.4 Slutningen som det var grunnlag for å trekke i 2001

Når kriteriet endres blir også slutningen en annen. xFor det første er form og lengde koblede egenskaper: begge er betinget av vekstbetingelsene (jf. over). Legges Morks uttalelse om 5% hyppighet av korte nåler til grunn, vil dressnålene statistisk sett kunne stamme fra hvert tyvende tre. For det andre finnes det ingen vitenskapelig forskning og statistikk rundt hyppigheten av korte avflatete nåler. Laane/Høiland har foretatt måling av kontrollnåler ”som viser at grantrær med korte, avflatete og tilspissete nåler er

---

<sup>72</sup> Dok 27:13 s. 2

<sup>73</sup> Se påtalemyndighetens uttalelse til Gjenopptakelseskommisjonen, datert 2. desember 2005, s. 51

<sup>74</sup> Se *Blyttia* – norsk botanisk forenings tidsskrift, hefte 2 2003 s 93 sp II

alminnelige”, jf. også SkogForsk: ”... kan finnes mer eller mindre hyppig på trær i skogen.”<sup>75</sup> Forskning rundt hyppigheten av undertrykte nåler på trær eller frekvensen av trær med kun lange nåler, kun korte nåler eller en blanding, finnes ikke. Det mangler statistisk materiale og nødvendig kunnskap for å stille opp kriterier, så sannsynlighetsslutninger om felles opphav for to nålsett med lik lengde og dermed lik form vil eventuelt skje på bakgrunn av antagelser og gjetninger. Slutninger basert på gjetninger kan ikke legges til grunn for avgjørelse av skyldspørsmålet i tiltaltes disfavør, da det vanskelig kan hevdes at beviskravet ”bevist ut over enhver rimelig tvil” er oppfylt.<sup>76</sup> Likhets tilsier *forenlighet*; ytterligere slutninger blir ugyldige.

På denne bakgrunn blir følgende konklusjon fra SkogForsk nokså uforståelig: De anså konklusjonen om at nålsettene var like som ”en absolutt forsvarlig vurdering”, og som det var rimelig grunn til å trekke slutningen om felles opphav fra.<sup>77</sup> Denne slutningen kan etter min mening ikke være begrunnet i en logisk slutning ut fra kjente kriterier. Forskerne Saks og Koehler har skrevet artikkelen ”The Coming Paradigm Shift in Forensic Identification Science” (vedlagt som vedlegg 14) der de belyser problemet at sakkyndige trekker slutninger det ikke er dekning for. De fant at i hele 63% av justismordsaker var ”forensic science testing errors” tilstede; i tillegg fant de ”false/misleading testimony by forensic scientists” i 27% av sakene.<sup>78</sup> Det ble også pekt på at ”[a]ll [forensic science] experts are tempted, many times in their careers, to report positive results when their inquiries come up inconclusive”.<sup>79</sup> Etter min mening kan det se ut som SkogForsk (og Printz og Mork) begikk en ikke uvanlig feilslutning da de fant at likhet mellom nålsettene tilsa felles opphav.

Kriteriene som lå til grunn for slutningen om at dressnålene stammet fra juletreet på åstedet har ved senere etterprøving vist seg å være feilaktig. Likhets tilsier forenlighet. Det innebærer at dressnålene *kunne* stammet fra åstedet – like mye som de kunne stammet

---

<sup>75</sup> Laane/Høiland (1998) s. 15; SkogForsk (mai 2001) s. 2 og (juni 2001) s. 4, konklusjonene

<sup>76</sup> Eskeland s. 502

<sup>77</sup> SkogForsk (1999) under *Spørsmål 1*

<sup>78</sup> Artikkelsens figur 1 og s. 2 1. kolonne

<sup>79</sup> Artikkelen s. 2 2. kolonne

fra ethvert annet sted der det fantes undertrykte trær. Hvis det ikke er en rimelig mulighet for et annet domsresultat enn hva som ble lagt til grunn i 1958 vedrørende barnålbeviset, er ikke vilkåret ”synes egnet til” oppfylt. Med andre ord: dersom det fortsatt fremsto som bevist at dressnålene stammet fra åstedet selv om Laane/Høilands rapporter blir lagt til grunn, var ikke rapportene ”egnet til” å føre til et endret domsresultat. Jeg går derfor over til å vurdere ulike hypoteser om dressnålenes opphavssted.

#### 4.5 Hypoteser om dressnålenes opphav

##### 4.5.1 Innledning

Det finnes ikke statistisk materiale om utbredelsen av korte avflatete nåler, men det kan legges til grunn at ”korte og tilspissede grannåler kan finnes mer eller mindre hyppig på trær i skogen”.<sup>80</sup> Laane/Høiland påviste at åstedsnålene, og dermed også dressnålene, var forenlig med innsamlede kontrollnåler. Med andre ord kan dressnålene ha stammet fra et hvilket som helst undertrykt tre, herunder fra juletreet på åstedet, eller fra ulike trær.

I 1958 ble det lagt til grunn at dressnålene stammet fra åstedet [Skippergata-hypotesen]. Hvis Skippergata-hypotesen fortsatt fremstår som den mest sannsynlige, er ikke det nye beviset: Laane/Høilands rapporter, ”egnet til å føre til” en endring vedrørende barnålbeviset. Av alternative opphavssted har de svenske skoger fremstått som det mest aktuelle [Støleggen-hypotesen]. Andre hypoteser har også vært fremsatt i saken; disse kommenterer jeg i punkt 4.5.6.

##### 4.5.2 Sannsynlighetsberegning

Skippergata-hypotesen ble opprettholdt som ”klart mest sannsynlig” i 2001.<sup>81</sup> Ved vanlig sannsynlighetsberegning, der antall gunstige tilfeller divideres med antall mulige tilfeller,

---

<sup>80</sup> Uttalt av SkogForsk om Laane/Høilands forsøk med kontrollnåler, se SkogForsk (juni 2001) s. 4

<sup>81</sup> Torgersen-kjennelsen s. 29 1. avsnitt

har den hypotesen som oppnår høyest prosenttall størst sannsynlighet for seg.<sup>82</sup> Ut fra en forutsetning om at nåltilfanget på åstedet besto av kun korte nåler, vil Skippergata-hypotesen oppnå høyere sannsynlighetsprosent enn alternativet: at nålene stammet fra skogen der det er både korte og lange nåler (Støleggen-hypotesen). Det er grunn til å anta at kjæremålsutvalget la en slik forutsetning til grunn for sin konklusjon, jf. drøftelsen i punkt 4.5.3.

En høyere sannsynlighetsprosent for Skippergata-hypotesen er derimot ikke grunnlag for å avskrive Støleggen-hypotesen som usannsynlige eller mindre sannsynlige dersom *andre* grunner gjør det sannsynlig at nålene kunne stamme fra skogen. Slike andre grunner drøftes i punktene 4.5.4 og 4.5.5; først skal jeg vurdere forutsetningen om at nåltilfanget på åstedet besto av kun korte nåler.

#### 4.5.3 Nåltilfanget på åstedet – særlig om Skippergata-hypotesen

SkogForsk la til grunn at juletreet kun hadde korte nåler, jf. for eksempel uttalelsen ”juletre med et slikt utseende som karakterisert av Mork”.<sup>83</sup> (At dette er SkogForsks forståelse ble presisert under den muntlige høringen om barnålbeviset som ble avholdt av Gjenopptakelseskommisjonen 27. mars 2006.) En slik forutsetning medfører at Skippergata-hypotesen oppnår høyest sannsynlighet. Kjæremålsutvalget viste til SkogForsks rapport, og det er grunn til å anta at også kjæremålsutvalget la denne forutsetningen til grunn.

Jeg forstår SkogForsk dithen at de bygde denne forutsetningen på at ”Mork hadde mer materiale av dette treet til vurdering enn det som i dag finnes arkivert”.<sup>84</sup> Dette er i og for seg korrekt, for SkogForsk hadde 28 nåler fra åstedet til vurdering, mens Mork rapporterte om undersøkelse av 40 nåler. Jeg antar likevel at det ikke er denne differansen på 12 nåler SkogForsk siktet til, men at de siktet til de resterende nålene i prøvene 9–12, til barnålene i

---

<sup>82</sup> *Årsak og bevis* s. 56

<sup>83</sup> SkogForsk (juni 2001) s. 4. Mork rapporterte kun om korte avflatede nåler, jf. Dok 27:13.

<sup>84</sup> SkogForsk (juni 2001) s. 4

prøve nr. 13 og til ”de törre kvister som fulgte med prøvene”.<sup>85</sup> Det er ikke notert at dette materialet ble undersøkt. SkogForsk må ha forutsatt at dette ekstra-materialet ble undersøkt, og bare inneholdt korte nåler – i motsatt fall har Mork underslått informasjon om lange nåler. Ble materialet undersøkt, og viste seg å bare inneholde korte avflatede nåler, er det etter min mening grunn til å anta at Mork hadde notert dette for dergjennom å forsterke sin slutning og konklusjon. Hverken avisreferatene eller noen annen kilde gir holdepunkter for å anta at det var undersøkt flere nåler enn de 40 som Mork rapporterte om. Etter min mening er det vanskelig å forutsette at Mork har undersøkt noe materiale uten å rapportere resultatet.

Et annet spørsmål er om man kan ta utgangspunkt i de 40 rapporterte nålene, og konkludere vedrørende utseendet til de andre nålene på treet. Rent intuitivt kan grunnlagsmaterialet virke noe spinkelt. Jeg kan ikke se at det foreligger forskningsresultat som tar for seg spørsmålet om hvilke slutning man kan trekke om utseendet til et helt tre etter undersøkelse av enkelte nåler. Det eneste man vet sikkert om juletreet og åstedsnålene er at 40 nåler var korte. Etter min mening finnes det ikke grunnlag for å trekke en sikker konklusjon med hensyn til hvordan resten av nålene på juletreet kan ha sett ut.

Konklusjonen er at det kan stilles spørsmål ved forutsetningen som ligger til grunn for slutningen om at Skippergata-hypotesen er mest sannsynlig. Forutsetningen er bygget på en antagelse som ikke er verifiserbar, så slutningen er en ugyldig slutning. Skippergata-hypotesen er like fullt en mulig hypotese, og jeg skal nå drøfte andre momenter som eventuelt kan underbygge den ene eller andre opphavs-hypotesen.

---

<sup>85</sup> Dok 27:13 s. 2 og s. 1

#### 4.5.4 Granvedpartikler og andre partikler

Ett av disse momentene har tilknytning til funnet av *granvedpartikler* og granfliser i Torgersens dress.<sup>86</sup> Tilsvarende partikler ble også funnet på åstedet; partiklene ble undersøkt av Pintz og Mork: De fant overensstemmelse med hensyn til destruksjonsgraden, men partiklene var for små til å kunne konstatere ytterligere likheter (eller noen ulikheter).<sup>87</sup> I forhold til barnålbeviset kan funnet av granvedpartikler i dressen benyttes til én slutning: dressen må ha vært minst ett sted der det har eksistert granved. Ifølge Laane/Høiland er ”granved i alle slags nedbrytingsstadier [noe som] tilhører våre vanligst forekommende trematerialer.”<sup>88</sup> Med andre ord kan partiklene ha kommet i dressen fra åstedet, fra skogen, eller fra et annet sted. Funnet av granvedpartikler trekker ikke mot den ene eller andre hypotesen, som et isolert fenomen.

På åstedet fantes det også mengder av *andre partikler*, så som jord, sand, glassbiter, treull og ubestemmelig organisk detritus.<sup>89</sup> Ingen av disse partiklene ble gjenfunnet i Torgersens klær. Hvis granvedpartiklene stammet fra åstedet, og altså har kommet inn i dressen – herunder i dressjakkens høyre innerlomme – på åstedet, er det etter min mening bemerkelsesverdig at ikke også andre partikler festet seg til dressen. Dette taler imot at granvedpartiklene stammet fra åstedet, og altså for at dressen har vært et annet sted enn åstedet der det har vært granved.

Et annet moment er ovennevnte treull. Printz omtaler den særskilt, se Dok 27:9 s. 12: Treullen forekom ”temmelig almindelige i kjelleren”, så ”man skulle tro [denne] var noe av det første en illspåsetter ville gripe til.” Det ble også rapporterte om ”adskillig treull” fra felt 13 (der Johnsen lå). Printz poengter at treullen ”har lett for å feste seg i klærne.” Den manglende overensstemmelsen mellom funn på åstedet og i Torgersens klær blir av Printz

---

<sup>86</sup> Prøvenr 21b–21d (dressjakken) og 22a–22c (dressbuksen), jf. Dok 27:9. – Partiklene som ble funnet på de klærne Torgersen hadde på seg da han ble arrestert (prøve 2b, 2e og 2f) er uten interesse for spørsmålet om dressnålenes opphav, og holdes derfor utenfor.

<sup>87</sup> Felt 5–13 på åstedet. Dok 27:9 s. 11–12 og s. 13 (punkt 4); Dok 27:13 s. 2 og s. 3 (punkt 2)

<sup>88</sup> Laane/Høiland (1998) s. 5

<sup>89</sup> ”Detritus” betyr innen biologien ”løse rester av planter og dyr”, jf. [www.caplex.no](http://www.caplex.no). Prøvene fra felt 5–13, jf. Dok 27:9



forklart med en henvisning til fullmektig Haugen som kunne ”opplyse at treullen i kjelleren lå slik til at det var rimelig om siktede ikke ville hverken ha sett den eller kommet i berøring med den.”<sup>90</sup> Denne uttalelsen står etter min mening i kontrast til de funn Printz rapporterte om fra åstedet. Etter min mening er det bemerkelsesverdig at granvedpartiklene skulle komme inn i dressen, mens treullen ikke kunne gjenfinnes. Også dette taler imot at granvedpartiklene stammet fra åstedet.

Konklusjonen er at mangelen på overensstemmelse for andre partikler enn granvedpartikler, trekker i retning av at granvedpartiklene stammet fra et annet sted enn kjelleren. Dette tyder på at dressen har vært minst ett annet sted der det har vært granved enn åstedet. Hvor dette andre stedet kan være, er det ikke mulig å ha noen bestemt formening om.

#### 4.5.5 Dressjakkenålens plassering – særlig om Støleggen-hypotesen

Den ene nålen ble funnet i dressjakkens innerlomme. Dressen var tettsittende, og Torgersen bar frakk utenpå. Det er ikke påstått at han hadde tatt av seg frakken og/eller åpnet jakken, og ingen spor fra åstedet ble påvist på eller i frakken.<sup>91</sup> Spørsmålet blir om det er mest sannsynlig at nålen i innerlommen kan ha kommet dit under opphold på åstedet, eller om det er mer sannsynlig at den har kommet dit under Støleggens bruk av dressen i skogen.

I forhold til Skippergata-hypotesen kan nålen ha kommet inn i jakkelommen da Torgersen (ifølge påtalemyndighetens teori) lette etter fyrstikker for å tenne på med.<sup>92</sup> Skippergata-hypotesen er altså en mulig hypotese.

---

<sup>90</sup> Dok 27:9 s. 13

<sup>91</sup> Dok 27:9 s. 3: prøve 14a jf. Laane/Høiland (1998) s. 26: figur 1, prøve S14a

<sup>92</sup> Uttalt av statsadvokat Katteland under den muntlige høringen om barnålbeviset som ble avholdt av Gjenopptakelseskommisjonen 27. mars 2006.

I forhold til Støleggen-hypotesen kan nålen ha kommet inn i jakkelommen da Støleggen benyttet dressen på flukt i de svenske skoger. Hvis det er korrekt at Støleggen overnattet i en barhytte iført dressen, er det ikke usannsynlig at han benyttet jakken enten som hodepute eller over seg, og på den måten fikk en nål i jakkens innerlomme. Undertrykte trær og grener befinner seg oftest i busksjiktet der det er lite lys.<sup>93</sup> Etter min mening fremstår det som logisk at barhytten ble bygget av granbar fra busksjiktet. Ifølge Mork, Laane/Høiland og SkogForsk er nåler fra undertrykte trær korte. En nål som setter seg i klærne kan derfor meget vel være kort. Dertil løsner korte nåler fra friske undertrykte trær lettere enn lange nåler, på grunn av generell svekkelse som følge av lite lys.<sup>94</sup> Etter min mening trekker dette i retning av at Støleggen-hypotesen er en nokså sannsynlig hypotese hva gjelder opphavet til dressjakkenålen.

På den annen side kan det ikke fastslås med sikkerhet at Støleggen hadde overnattet i en barhytte. Ifølge påtalemyndigheten var Støleggen generelt lite troverdig, og det er derfor en viss risiko for at barhytte-teorien var oppspinn. Et annet moment som underbygger teorien om at han ikke hadde overnattet i en barhytte, er opplysningen som Støleggen selv gav om at han ble pågrepet samme dag som han rømte.<sup>95</sup> Hvis Støleggen ikke overnattet i noen barhytte, blir spørsmålet om han kan ha fått nålene i jakken under flukten i skogen. Laane/Høilands forsøk har vist at det ikke er uvanlig å få nåler i klærne ved opphold i skogen; dette er heller ikke bestridt av SkogForsk.<sup>96</sup> Undersøkelsen belyste ikke sannsynligheten for å få korte nåler i innerlommen, og i ethvert tilfelle hadde nok forsøket vært for lite til å kunne gi pålitelig statistisk materiale om det.

Hvis dressjakkenålen (eventuelt også de fire nålene i dressbuksen) stammet fra Støleggens bruk i 1954, måtte den (de) vært tre–fire år gamle, og ha befunnet seg i dressen hele denne tiden. Dressnålene var tørre og brunlige. Det er etter min mening ikke noe i rapportene eller de muntlige uttalelsene til Printz eller Mork som trekker i retning av at nålene ikke

---

<sup>93</sup> Laane/Høiland (1998) s. 15 og Niinemets' artikkel

<sup>94</sup> Laane/Høiland (1998) s. 15

<sup>95</sup> Jf. brevet av 2. desember 1962, se Grundt Spang s. 175

<sup>96</sup> Laane/Høiland (1998) s. 15; SkogForsk (mai 2001) s. 2 siste avsnitt

kunne vært minst tre år gamle. Jeg finner det heller ikke unaturlig at nålene kunne ha befunnet seg i dressen i tre–fire år, jf. Printz' oversikt over alle fremmedlegemene som fantes i dressen.<sup>97</sup>

Støleggen-hypotesen vil etter min mening være en sannsynlig forklaringen på dressjakkenålens plassering, mer sannsynlig enn Skippergata-hypotesen – særlig dersom det legges til grunn at Støleggen overnattet i en barhytte.

#### 4.5.6 Andre spesifiserte hypoteser

Andre hypoteser har også vært fremme i saken. Jeg gir her en oversikt over dem selv om kjæremålsutvalget ikke behandlet dem eksplisitt i Torgersen-kjennelsen. Selv om hypotesene ble forkastet som lite sannsynlige i 1958 viser de at det kan tenkes andre konkrete opphavssted for dressnålene enn åstedet.

Den første hypotesen er at nålene kunne stamme fra Torgersens hjem der broren hadde laget juledekorasjoner som inneholdt grankvister. Printz ”plukket frem 23 grannåler” fra gulvet og undersøkte dem.<sup>98</sup> Det fremgår ikke klart om dette var alle nålene som fantes på gulvet eller om det kun var et utvalg. Ordene ”plukket frem” tyder på at gulvet ikke ble støvsugd, så små nåler kan ha unngått å bli oppdaget. Videre fremgår det at gulvet der de 23 nålene ble plukket fra, var stedet der ”vrakte kvister” ble kastet. Det er ikke opplyst hvorfor disse kvistene var vraket; det kan ha vært fordi nålene var for lange, og derfor var uegnet til juledekorasjon, med andre ord at kvistene med de korte nålene var brukt i dekorasjonene. Videre var konklusjonen til Printz at de innsamlede nålene avvek fra dress- og åstedsnålene i både lengde og form, og Laane/Høiland kom til samme resultat: ”klart lengre”.<sup>99</sup> Etter min mening kan det stilles spørsmål ved konklusjonene idet tre av disse nålene målte 9 mm, det samme som den lengste av de uttrukne nålene fra felt 12 i kjelleren i Skippergata og kun én millimeter mer enn den lengste dressnålen. Oppgaven gir ikke rom

---

<sup>97</sup> Dok 27:9 prøvene 21a–21e og 22a–22c

<sup>98</sup> TORE HUND s. 1

<sup>99</sup> Laane/Høiland (2000) s. 2

for å gå videre med spørsmålet om hvordan og hvorfor så lengdemessig like nåler har blitt omtalt som totalt forskjellige.

En annen hypotese var at dressnålene kunne stamme fra en ryggsekk som ble benyttet på skogsturer av Torgersens svoger og som Torgersen selv benyttet da han trente boksing hjemme. Sekken ble gjennom søkt i 1958, og det ble funnet alminnelig rusk men ingen grannåler.<sup>100</sup> Det kan likevel ikke avvises fullstendig at sekken hadde inneholdt grannåler og at det var disse som ble gjenfunnet i Torgersens dress.

En tredje hypotese er at nålene stammet fra et annet juletre, for eksempel fra julefeiring hjemme hos Torgersen julen 1956. Hypotesen bygger på den forutsetning at undertrykte trær, som har korte avflatede nåler, ble brukt som juletrær. Slike undertrykte småtrær var uinteressante for skogbruket, og antagelig lette å hugge. Det kan være grunn til å anta at disse ble benyttet til juletrær, både hos Torgersen og i Skippergata. Intuitivt kan dette virke som en naturlig og sannsynlig forklaring på at det ble funnet korte nåler både i dressen og på åstedet. Det kan i denne sammenheng være grunn til å spørre hvorfor det ikke ble søkt etter, og eventuelt foretatt måling og sammenligning med, nåler i andre klær tilhørende Torgersen-familien. Det finnes heller ikke forskning på hvor like juletrenåler er, så hypotesen kan hverken verifiseres eller avvises.

Videre kan det stilles spørsmål rundt et tørt årsskudd av gran uten nåler som ble funnet i en lenestol i Torgersens hjem. Hvordan ville nålene fra dette årsskuddet sett ut? Kunne dressnålene stamme fra dette årsskuddet? Skuddet ble ikke undersøkt nærmere.<sup>101</sup> Et ytterligere alternativ er at en person med et omflakkende liv som Støleggen kunne ha ligget under en gran av samme type som juletreet – uansett hvor sjeldent treet skulle ha vært, og at nålene stammet derfra.<sup>102</sup> Herunder kan man ikke utelukke muligheten for at

---

<sup>100</sup> Se Grundt Spang s 78 og s. 177 (undersøkelse foretatt av Printz), jf. også rettsboken for Eidsivating lagmannsrett 9. juni 1958

<sup>101</sup> Tore Hundsvei-rapporten s. 2

<sup>102</sup> Uttalt av Torgersens forsvarer Blom, jf. Aftenpostens morgenummer 14. juni 1958. Se nærmere i Grundt Spang s 93.

dressnålene stammet fra juletreet i Skippergata, men slik at Torgersen/Støleggen fikk nålene i klærne før treet havnet i Skippergata.

En siste hypotese som må nevnes er Kaukasus-hypotesen. Printz uttalte i retten at nålene var så sjeldne at han hadde lurt på om juletreet kunne stamme fra Kaukasus.<sup>103</sup> Hypotesen var hverken notert i sakkyndigerklæringen eller ble verifisert eller falsifisert i 1958. Laane/Høiland og SkogForsk har undersøkt gran fra Kaukasus (Orientgran): den har korte nåler (6–8 mm lange), men nålene er butte, ikke spisse.<sup>104</sup> Det er ingen mulighet for at juletreet på åstedet var Orientgran. Hypotesen underbygger derimot Printz' oppfatning av at nålene var ekstraordinære, som ikke finnes i den norske skogen, og at Torgersen derfor ikke kunne fått nålene i dressen fra noe annet sted enn åstedet.

#### 4.5.7 Konklusjon

Ut fra forutsetningen som lå til grunn i 1958 om at både åstedsnålene og dressnålene var like og helt særegne i form og lengde, fremstår juryens slutning som korrekt. Det er senere bevist ved måling av kontrollnåler at åstedsnålene, og dermed også dressnålene, ikke kan skilles fra nåler fra undertrykte trær, og at slike trær og nåler finnes i skogen. Dressnålene kan ha kommet fra åstedet, eller fra et annet sted. De foreliggende momentene utpeker etter min mening ikke en av hypotesene som mer sannsynlig enn de andre. Det eneste sikre er at dressnålene var forenelig med nåler fra undertrykte trær.

Påvisningen av granvedpartikler i dressen viser at dressen har vært et sted med gran. Ut over dette er det ikke mulig å vite noe om dressens historie. Å oppstille en spesifikk hypotese om dressnålenes opphav, er ikke mulig. Slutningen om at dressnålene med sikkerhet eller med stor sannsynlighet stammet fra åstedet kan ikke lenger ansees som en gyldig slutning. Idet barnålbeviset etter dette ikke kan legges til grunn, er det utvilsomt at ”synes egnet til”-vilkåret er oppfylt for barnålbevisets del.

---

<sup>103</sup> Aftenposten og Morgenposten (vedlegg 12)

<sup>104</sup> Laane/Høiland (2001) s. 1 og SkogForsk (juni 2001) s. 1.

#### 4.6 Rettsfølgen

Det må foreligge en rimelig mulighet for at en av rettsfølgene nevnt i strpl § 391 nr. 3 inntreffer når man ser de opprinnelige og de nye bevisene i sammenheng. Rettsfølgen gjelder domsslutningen – oppgaven er derimot begrenset til forhold rundt barnålbeviset.

Det er fire alternative rettsfølger. For Torgersen-sakens vedkommende er det alternativet ”frifinnelse” som er aktuelt. Hvilke betydning Laane/Høilands rapport har på domsresultatet i straffesaken, beror på en totalbedømmelse av alle bevisene i saken. En vurdering av rapportens innvirkning på domsresultatet, faller derfor utenfor oppgaven.

Ut fra min konklusjon over er det ikke tvilsomt at det nye beviset isolert sett, for barnålbevisets del, medfører frifinnelse.

## 5 Kritikken av erklæringene, strpl § 392 2. ledd

### 5.1 Problemstilling

I kapittel 5 tar jeg for meg kritikken Laane/Høiland rettet mot Printz og Mork sine hovederklæringer: Dok 27:9 og Dok 27:13. Erklæringene ble hevdet ”ikke å holde et faglig forsvarlig nivå” idet erklæringene mangler informasjon som er nødvendig for å kunne etterprøve konklusjonen om at dressnålene var like åstedsnålene.<sup>105</sup> For eksempel manglet så som en eksplisitt beskrivelse av dressnålenes form – formen er kun angitt ved en henvisning til formen på åstedsnålene, samt grunnlaget for Morks forutsetning om at nålenes form var en arvelig egenskap.<sup>106</sup> Videre er det kun oppgitt enkelte mål for åstedsnålenes lengde (se Dok 27:13 s. 1), og informasjon om dressnålenes lengde mangler fullstendig. Informasjonen om dressnålenes lengde er derimot notert i Tore Hundsvei-rapporten. Det kan hevdes at oppføringen der reparerer en eventuell mangel i hovedrapporten. Jeg tar ikke stilling til dette spørsmålet, men velger å holde kritikken av dette ene forholdet utenfor i den videre behandlingen. Ifølge kjæremålsutvalget var det ikke grunnlag for kritikken da det ”ikke gjaldt lovfestede krav til sakkyndige uttalelser”.<sup>107</sup> Problemstillingen er om det fantes krav som erklæringene til Printz og Mork ikke oppfylte.

### 5.2 Behandling etter strpl § 392 2. ledd

Etter min mening kan ikke barnålbeviset behandles fullt ut uten også å behandle den fremsatte kritikken. Kjæremålsutvalget behandlet kritikken i kjennelsens punkt 3.3.1, som et forhold under bestemmelsen i strpl § 391 nr. 3, og kritikken kan muligens sees som en ”omstendighet”. Etter min mening er det mer naturlig å behandle kritikken som et ”særlig

---

<sup>105</sup> Torgersen-kjennelsen s. 25 siste avsnitt jf. Laane/Høiland (1998) s. 13–14

<sup>106</sup> Dok 27:9 s. 11, Dok 27:13 s. 2

<sup>107</sup> Torgersen-kjennelsen s. 26 1. avsnitt

forhold” under gjenopptakelsesregelen i strpl § 392 2. ledd. Jeg vil derimot ikke foreta en fullstendig drøftelse av om vilkårene for gjenopptakelse etter § 392 2. ledd foreligger; en slik behandling faller utenfor oppgaven. Jeg må først gi en kort oversikt over gjenopptageleshjemmelen, slik at den videre behandlingen settes inn i en rettslig sammenheng.

Paragraf 392 2. ledd er en selvstendig, fakultativ gjenopptakelseshjemmel, som var meget omdiskutert da den ble innført ved straffeprosessloven av 1981. Bestemmelsen påberopes ofte subsidiært til strpl § 391, særlig der siktede har påberopt nye sakkyndigerklæringer, så som i Torgersen-saken (fordi det kan være tvil om erklæringen tilfredsstillende kravet som ”nye bevis” i § 391 nr. 3 sin forstand). Hjemmelen er ment å være en særlig sikkerhetsventil, og er en sekkebestemmelse.

Med *sekkebestemmelse* sikter jeg til at ethvert forhold i tilknytning til barnålbeviset kan påberopes; det er ingen begrensning i hva som kan utgjøre ”særlige forhold”.<sup>108</sup> Både momenter som faller inn under, og som ikke faller inn under, § 391 nr. 3 kan påberopes, også om de er påberopt tidligere, og alle momentene skal sees i sammenheng.<sup>109</sup> Etter en helhetsvurdering må domstolen finne det ”meget<sup>[110]</sup> tvilsomt om dommen er riktig”, der det sentrale vurderingstemaet er dommens tvilsomhet vedrørende skyldspørsmålet.<sup>111</sup>

Med *særlig sikkerhetsventil* sikter jeg til at gjenopptakelsesadgangen er ekstraordinær ved at den er et klart brudd på rettskraftsvirkningen: saker kan vurderes på nytt og domsresultatet revideres selv om det ikke foreligger nytt materiale eller nye opplysninger; det er tilstrekkelig med en ny analyse og vurdering av bevismaterialet.<sup>112</sup> Derfor er vilkåret at domsresultatet må fremstå som ”meget tvilsomt”, altså vesentlig strengere enn ”synes egnet til” i § 391 nr. 3. Videre er hjemmelen forutsatt benyttet med stor varsomhet, noe

---

<sup>108</sup> Rt 1995 s. 165, Rt 1996 s. 1018 og Rt 2000 s. 2142

<sup>109</sup> Rt 1992 s. 698, Rt 1996 s. 280 og Rt 1998 s. 11

<sup>110</sup> Som nevnt ble ordet ”meget” fjernet fra 1. august 1995, men endringen gjelder ikke Torgersen-saken.

<sup>111</sup> Rt 1998 s. 824 (s. 840) og Rt 1992 s. 698

<sup>112</sup> Innst-1969 s. 344 sp I, Rt 2002 s. 860



som er søkt vist gjennom ordlyden i vilkårene.<sup>113</sup> Vilkårene er kumulative, men ifølge Høyesterett kan de med fordel behandles under ett.<sup>114</sup>

### 5.3 Lovbestemte krav

#### 5.3.1 Finnes lovbestemte krav

I utgangspunktet bør granskingen av barnålene foretas av den dømmende rett, jf. bevisumiddelbarhetsprinsippet.<sup>115</sup> Når granskingen foretas av særlig sakkyndige skal disse avgi en ”skriftlig erklæring” (strpl-1981 § 153 3. ledd; strpl-1887 § 205). Foruten den utvikling som naturlig har skjedd på femti år når det gjelder kriteriene for utarbeidelse av skriftlige sakkyndigerklæringer, var de lovbestemte kravene til erklæringene de samme i 1958 som etter dagens lov.<sup>116</sup> Jeg forholder meg derfor i hovedsak til ordlyden i straffeprosessloven av 1981. Spørsmålet er om loven stiller noen krav til slike skriftlige erklæringer.

Ordlyden stiller krav til at en erklæring skal inneholde fremgangsmåte, resultater og grunnlag (strpl-1981 § 153 3. ledd 2. setning; etter strpl-1887 § 205 jf. § 203: fremgangsmåte og slutning). Lovteksten sier altså uttrykkelig at det stilles krav til erklæringene.

Høyesteretts kjæremålsutvalg har derimot uttalt at det ”ikke gjaldt lovfestede krav til sakkyndige uttalelser”.<sup>117</sup> Dette er en like klar uttalelse i motsatt retning. Utgangspunktet er at ingen annen rettskildefaktor har tyngre vekt enn en Høyesterettsdom som ”direkte

---

<sup>113</sup> Innst-1969 s. 343–344, Ot.prp. nr. 35 (1978–1979) s. 229, jf. også Ot.prp. nr. 78 (1992–93) s. 63 sp I, Innst.O. nr. 137 (1992–93) s. 12–13, se Rt 1999 s. 554

<sup>114</sup> Rt 1999 s. 554 (Høyesterett i avdeling) jf. Rt 1997 s. 1372, Rt 1996 s. 1018, Rt 1996 s. 280, motsatt i Rt 1998 s. 11 (Høyesterett i avdeling)

<sup>115</sup> Jf. strpl-1887 § 332 1. ledd. Jeg nevner at barnålene ble fremlagt for retten, se note 27

<sup>116</sup> Torgersen-kjennelsen s. 26 1. avsnitt. Jf. også Innst-1969 s. 215 sp I (om sakkyndige) og s. 220–222 – underforstått idet reglene i strpl-1887 ikke ble endret til 1981-loven

<sup>117</sup> Torgersen-kjennelsen s. 26 1. avsnitt

avgjør et tolkingsspørsmål”;<sup>118</sup> antagelig gjelder prinsippet også kjennelser av kjæremålsutvalget. Etter min mening er det grunn til å tolke prinsippet innskrenkende, til å gjelde ved tolkingsspørsmål som lovteksten ikke gir klart svar på. I dette tilfellet står vi overfor lovtekst som ikke er uklar og som etter min mening ikke overlater en nærmere tolking til domstolen.

Jeg kan ikke se at kjæremålsutvalgets tolking har støtte hverken i lovteksten, forarbeider eller annen rettspraksis. I tråd med alminnelige rettskildeprinsipper legger jeg lovteksten tyngst vekt. Min konklusjon er dermed at loven stiller krav til sakkyndige erklæringer.

### 5.3.2 Hva er kravene

Spørsmålet er hvilke krav lovbestemmelsen stiller til slike skriftlige erklæringer.

*Lovtekstens* ordlyd: ”fremgangsmåte”, og også ”grunnlag”, henviser etter min mening til at erklæringene må inneholde en redegjørelse for hvordan de sakkyndige har kommet frem til konklusjonen, altså en opptegnelse av hvorledes slutningen følger av grunnlaget. Selve grunnlaget er dermed en nødvendig informasjon. Ordlyden i bestemmelsens andre ledd er at granskingen bør ”foretas slik at den kan kontrolleres ved ny gransking.” Bestemmelsen er et mer generelt uttrykk for reglene i strpl-1887 § 207 1. ledd om at hvis bevismiddelet forringes av granskingen, bør noe av materiale spares.<sup>119</sup> Mork snittet dressnålene og enkelte av kjellernålene; hvorvidt dette ansees som en forringelse av nålene, er for meg usikkert, men det snittede materialet er i hvert fall ikke tatt vare på. Når etterprøving ikke lar seg gjøre fordi materialet blir forringet, er det etter min mening naturlig at man skriver en så detaljert erklæring at etterprøving kan foretas ut fra det skriftlige materialet. Den skriftlige redegjørelsen vil dermed fungere som en kompensasjon i forhold til kravet i § 153 2. ledd. Også dette taler for at grunnlaget for slutningen er en nødvendig informasjon.

---

<sup>118</sup> Eckhoff s 159

<sup>119</sup> Innst-1969 s. 221 sp II (til § 156)

*Forarbeidene* presiserer at det er ”av betydning at de sakkyndige ikke nøyer seg med å gi resultatet av sine undersøkelser, men også redegjør for hvordan de har gått frem og hvilket grunnlag deres slutninger er bygget på”.<sup>120</sup> Det er også uttalt at strpl § 153 3. ledd forutsetter ”at erklæringene skulle inneholde tilstrekkelig informasjon om undersøkelsen til at erklæringens beviskraft skulle kunne vurderes”, jf. NOU 2001:12 *Rettsmedisinsk sakkyndighet i straffesaker* (s. 129 sp I, jf. også s. 99 sp II). Barnålbeviset faller ikke inn under rettsmedisinen, men uttalelsen var generelt formulert i forhold til innholdskravet i § 153. Det kan diskuteres hvor stor vekt uttalelser i etterarbeider bør tillegges, både generelt og når lovgiveruttalelsen gjelder et annet fagfelt.<sup>121</sup> Selv om man ikke tillegger denne uttalelsen særlig vekt, er den et moment som underbygger forståelsen som følger av lovteksten og forarbeidene: at loven stiller krav til at erklæringene skal inneholde nok informasjon til at etterprøving kan foretas.

Et motargument er kjæremålsutvalgets uttalelse om at innholdet i erklæringer til bruk i straffesaker ikke ”forutsettes å oppfylle de krav som måtte stilles til vitenskapelige rapporter.”<sup>122</sup> Utgangspunktet er at man må ”rette seg etter det Høyesterett har sagt om lovens forståelse.”<sup>123</sup> På den annen side kan jeg ikke se at kjæremålsutvalgets forståelse har grunnlag hverken i lovteksten, forarbeidene eller annen rettspraksis. Etter en vurdering av de ulike rettskildefaktorene, der jeg legger særlig vekt på lovtekstens ordlyd og forarbeidene, er det min konklusjon at loven stiller krav til at erklæringene er så detaljerte at etterprøving kan gjennomføres, krav som Printz og Mork sine erklæringer ikke har oppfylt.

---

<sup>120</sup> Innst-1969 s. 222 sp I (til § 156)

<sup>121</sup> Se nærmere i Eckhoff s. 94 ff, jf. også Rt 1946 s. 579 og Rt 1981 s. 809

<sup>122</sup> Torgersen-kjennelsen s. 26 1. avsnitt

<sup>123</sup> Eckhoff s. 159

### 5.3.3 Innskrenkende tolkning

Erklæringene var saksforberedende erklæringer, avgitt til forhørsretten (strpl-1887 kapittel 22 – nå foretas denne saksforberedelsen av påtalemyndigheten). Spørsmålet er om strpl § 153 3. ledd bør tolkes innskrenkende, slik at kravene etter bestemmelsen ikke gjelder fullt ut for saksforberedende dokumenter.

Et argument for å innsnevre regelens virkeområde er at erklæringene ble laget for forhørsretten, som saksforberedende dokumenter, og var erklæringer som ”nettopp forutsettes å bli nærmere belyst og supplert gjennom den sakkyndiges forklaring og eksaminasjon fra partene og retten”.<sup>124</sup> Det kan fremstå som spill av tid og ressurser dersom den sakkyndige først må lage en veldokumentert skriftlig utredning, for senere å måtte fremføre det samme muntlig (jf. at sakkyndige som utgangspunkt skal forklare seg muntlig for retten). Saksforberedende dokumenters natur er heller ikke å fungere som bevis for tiltaltes skyld, men å ”tilveiebringe de fornødne Oplysninger til Afgjørelse af, om Tiltale bør reises.”<sup>125</sup> Erklæringene ble antagelig heller ikke forelagt retten. Disse momentene taler for at saksforberedende dokumenter kan være noe mindre detaljert enn der erklæringen trer i stedet for muntlig avhør (jf. strpl § 143 3. ledd), med andre ord at vilkåret bør tolkes innskrenkende.

Argumenter som taler imot en innskrenkende tolkning er for det første ordlyden selv, da innskrenkende tolkning er tolkning på tvers av ordlyden. For det andre taler rettssikkerhetshensyn etter min mening for at ordlyden ikke tolkes innskrenkende. For det første var erklæringene laget for bruk i en alvorlig straffesak, der en feilbedømming ville få meget alvorlige følger for tiltalte. Det kan hevdes at man derfor burde stille ekstra strenge krav til dokumentasjonen. For det andre kan det oppstå problem ved begjæring om gjenopptakelse: der bevismaterialet har forsvunnet kan det være vanskelig å gjenta beviset hvis også erklæringene er vage og knappe. Det kan hevdes at dette er et moment som taler til tiltaltes fordel, ved at påtalemyndigheten ikke lenger kan bevise at tiltalte er skyldig.

---

<sup>124</sup> Torgersen-kjennelsen s. 26 1. avsnitt

<sup>125</sup> Strpl-1887 § 274 1. ledd (om ”Forundersøgelsens Øiemed”)

Når momentet i stedet benyttes som argument for å ikke tillate gjenopptakelse (jf. Torgersen-kjennelsen s. 21), går dette etter min mening ut over tiltaltes rettssikkerhet.

Etter min mening er ordlyden i strpl § 153 3. ledd jf. 2. ledd såpass klar at jeg ikke kan se at det foreligger tilstrekkelig tungtveiende argumenter for å tolke strpl § 153 3. ledd innskrenkende.

#### 5.4 Følgen av mangler

Jeg har kommet til at Printz og Morks erklæringer ikke tilfredsstilte de krav som ble stilt til sakkyndigerklæringer. Spørsmålet er hvilke følger disse manglene kan få i forhold til spørsmålet om Torgersen-dommen skal tillates gjenopptatt.

Mangelfulle erklæringer kan ikke være gjenopptakelsesgrunn i seg selv. Mangelen må ha hatt innvirkning på domsresultatet, og for gjenopptakelse etter strpl § 392 2. ledd må det være ”meget tvilsomt” at domsresultatet er riktig (i tillegg til at ”tungtveiende hensyn” må tilsi gjenopptakelse). Kjæremålsutvalget har lagt til grunn at det ikke fantes krav til erklæringene, at ”de undersøkelser og vurderinger som ble gjort av Printz og Mork var forsvarlige”, og at det derfor ikke var grunnlag for å kritisere erklæringene.<sup>126</sup> Slik jeg forstår kjæremålsutvalget er deres oppfatning at ”manglene” dermed ikke har hatt noen innvirkning på domsresultatet.

Etter min mening er det vanskelig å følge kjæremålsutvalget her. Printz og Mork gav ikke nok opplysninger i erklæringene (eller muntlig i retten) til at slutningen deres kan etterprøves. Ved den etterprøvingen Laane/Høiland har hatt mulighet til: å sammenligne åstedsnålene med egeninnsamlede kontrollnåler, kom de til at åstedsnålene ikke kunne skilles fra andre nåler fra undertrykte trær og grener, en slutning SkogForsk tiltrådte.<sup>127</sup>

---

<sup>126</sup> Kjennelsen s. 27 siste avsnitt, jf. SkogForsk (1999) under *Spørsmål 1*

<sup>127</sup> Laane/Høiland (1998) s. 15, SkogForsk (mai 2001) s. 2 og (juni 2001) s. 3

Denne slutningen har innvirkning på domsresultatet sett i forhold til slutningen Printz og Mork trakk: at formen og lengden var så unik at når man sto overfor to like sett nåler, var det fra ”meget stor sannsynlighet” til ”hevet over tvil” at nålsettene stammet fra samme tre.<sup>128</sup>

Mangelen har som følge at slutningen som Printz og Mork foretok ikke kan gjentas. Ved den etterprøving Laane/Høiland har utført, ble slutningen en helt annen. Legges Laane/Høilands slutning til grunn blir domsresultatet (for barnålbevisets del) et annet enn hva som ble lagt til grunn i 1958. Min konklusjon er at mangelen slik sett har hatt innvirkning på domsresultatet, og gjør dommen ”meget tvilsom”.

---

<sup>128</sup> Henholdsvis Dok 27:13 s. 3 og Morgenbladet (vedlegg 12)

## 6 Konklusjon og vurdering

Min konklusjon er at vilkårene for gjenopptakelse av barnålbeviset var oppfylt i 2001. Høyesteretts kjæremålsutvalg kom derimot til at vilkårene ikke var tilstede. Etter min mening kan det være grunn til å stille spørsmål ved om kjæremålsutvalget har tolket vilkårene for strengt, både i denne konkrete saken, og også om det rent generelt foretas en for streng tolking av vilkårene. Det kreves ikke sannsynlighetsovervekt for endret domsresultat for å tillate gjenopptakelse etter strpl § 391 nr. 3, og vilkåret etter § 392 2. ledd har blitt redusert til ”tvilsomt”. Likevel ble kun 14,3% av begjæringene om gjenopptakelse (samlet for alle gjenopptakelseshjemler) i perioden 1992–1999 tatt til følge. 60,6% av disse sakene medførte full frifinnelse.<sup>129</sup> Materialet forteller ikke hvor mange av de resterende 39,4% som medførte en annen endring til siktedes gunst. Selv om andelen gjenopptatte saker har økt på 1990-tallet, kan det hevdes at andelen fortsatt er for lav. På den annen side skal ikke gjenopptakelse være en alminnelig mulighet til overprøving. Det er ikke sikkert at det er en god løsning å myke opp vilkårene ytterligere: det er grunn til å anta at ytterst få av de sakene som eventuelt ville blitt gjenopptatt ville medført endring til siktedes gunst.

Kollegiale hensyn har undertiden vært anført som en mulig forklaring på den lave gjenopptakelsesprosenten. Det ble fremhevet i forarbeidene til endringen av strpl §§ 394 ff (innføring av Gjenopptakelseskommisjonen) at en av fordelene med en egen klagerett var ”at det ikke oppstår noen risiko for – eller mistanke om – at kollegiale hensyn ubevisst kan ha påvirket dommernes holdning til saken.”<sup>130</sup> Det har også vært uttalt at ”Den Ret, som har dømt i Sagen, vil visselig sjelden uten gyldig Grund bevilge Gjenoptagelse”.<sup>131</sup>

---

<sup>129</sup> Ot.prp nr. 70 (2000–2001) s. 18: punkt 3.3.3 og punkt 3.3.4

<sup>130</sup> Ot.prp nr. 70 (2000–2001) s. 8 sp I jf. St.meld. nr. 23 (1991–92) s. 89 sp II

<sup>131</sup> Ot.prp. nr. 1 1887 s. 100 sp I: Jurykommiteens begrunnelse for forslag om at alle begjæringer skulle fremmes for Høyesterett

Hvorvidt Kommisjonen vil tillate gjenopptakelse av flere saken enn domstolen gjorde, gjenstår å se.

Begjæring om gjenopptakelse av Torgersen-dommen ble levert Gjenopptakelseskommisjonen 25. februar 2004. Det ligger an til at Kommisjonen kommer med sin avgjørelse til høsten. Selv om Kommisjonen skulle komme til at vilkårene for gjenopptakelse foreligger, kan jeg ikke se at det i dette ligger noen antydning om at domstolen hadde tatt kollegiale eller andre utenforliggende hensyn i 2001.



## 7 Litteraturliste, kilder

### 7.1 Bøker, artikler og avhandlinger

Andenæs, Johs. *Norsk straffeprosess*, 2 b. 3. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 2000

Andenæs, Johs. *Straffeprosessen : i første instans*. 1. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 2. opplag, 1971

Andenæs, Mads Henry. *Rettskildelære*. Oslo: Grafisk Hus a.s, Bergen, 1997

Backe, Steinar Bjørnsløkken. *Gjenopptagelse av atraffesak til gunst for siktede : En analyse av Høyesteretts bruk av vilkårene i straffeprosessloven §§ 391 og 392*. Spesialoppgave, Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, datert 23.04.2001

Baune, Øyvind. *Språk, logikk og argumentasjonstaori*. 7. utg. Oslo, 1993

Berglund, Egil André. *Gjenopptakelse av straffesak til gunst for siktede*. Særavhandling, Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, høsten 1996

Bjerke, Hans Kristian. *Straffeprosessloven*. Hans Kristian Bjerke, Erik Keiserud. Bind II, 3. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 2001, kap. 27

Charlsen, Einar Holm. *Fasting Torgersensaken og norsk rettssikkerhet : en begjæring om gjenopptagelse av Eidsivating lagmannsretts sak nr 54 for 1958*. Einar Holm Charlsen, Magne Jetne. Færder Forlag, 1997

Eckhoff, Torstein. *Rettskildelære*. 4. utg. ved Jan E. Helgesen. Oslo: Tano Aschehoug, 1997

Eide, Camilla Juell. ... *aldri mer slippes løs : Historien om Fredrik Fasting Torgersen*. Camilla Juell Eide, Erling Moss. Oslo: Pax Forlag, 1999

Ekelöf, Per Olof. *Rättergång : fjärde häftet*. 5. omarbeidede opplag. Stockholm: P.A. Norstedt & söners förlag, 1982

Eskeland, Ståle. *Strafferett*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag, 2000

Gammeltoft-Hansen, Hans. *Strafferettspleje bd. I*. 1. utg. København: Jurist- og økonomforbundets forlag, 1991

- Grundt Spang, Michael. *Torgersen-saken*. Oslo: J.W.Cappelens forlag, 1973
- Halvorsen Økland, Rune. *Torgersen-saken og barnålbeviset : Sakkyndig uttalelse av professor dr. philos. Rune Halorsen Økland*. Oslo, 26. januar 2005
- Hov, Jo. *Rettergang i sivile saker*. 2. utg. Oslo: Papinian, 1994
- Hov, Jo. *Rettergang II : straffeprosess*. Oslo: Papinian, 1999
- Høgstavoll, Elise Victoria. *Gjenopptakelse : Gjenopptakelse av straffesaker til gunst for siktede, med særlig vekt på de opprinnelige sakkyndiges erklæringer*.  
Spesialoppgave, Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, datert 14.05.2003
- Høiland, Klaus og Motzfeldt Lanne, Morten. *En kritisk vurdering av grannåler som bevis i straffesaken mot Fredrik Fasting Torgersen i 1958 I: Blyttia : Norsk botanisk forenings tidsskift*. 2003, hefte 2, s. 90–98
- Krogsveen, Linn. *Gjenopptakelse av straffesaker til gunst for siktede : Straffeprosessloven § 391 nr. 3 og § 392 2. ledd*. Spesialoppgave, Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, datert 25. november 2002
- Niinemets, Ülo. *Acclimation to low irradiance in Picea abies: influences of past and present light climate on foliage structure and function*. I: *Three Physiology*. 1997, vol 17, s. 723–732
- Norsk Lovkommentar*. Gyldendal akademisk. Studentutgave 2005
- Nygaard, Nils. *Årsak og bevis : ved ansvar for skade*. Ole Hagen, Siri Nome, Nils Nygaard. Bergen/Oslo: Universitetsforlaget, 1986
- Rieber-Mohn, Georg Fr. *Gjenopptagelse av gamle straffesaker*. I: *Lov og Rett*, 1995, s. 562–563
- Saks, Michael J. og Koehler, Jonathan J. *The Coming Paradigm Shift in Forensic Identification Science*. I: *Science*. 2005, vol 309, s. 892–895
- Staff, Tor Erling. *Begjæring om gjenopptagelse : av saken mot Fredrik Fasting Torgersen*. Oslo: Pax Forlag, 1973
- Stang, Emil. *Rettergangsmåten i straffesaker*. Oslo: Johan Grundt Tanum, 1941

## 7.2 Forarbeider

Dok 8:11 (1989–90)	Forslag fra stortingsrepresentant Jørgen Kosmo om utvidelse av adgangen til gjenopptagelse av straffesaker og opprettelse av en klagerett.
Dok 8:64 (1993–94)	Forslag fra stortingsrepresentantene Jan Simonsen og Tor Nymo om opprettelse av en domstol (klagerett) for gjenopptagelsesbegjæringer
Innst-1969	Innstilling om rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomiteén (Komiteen til revisjon av straffeprosessloven). 1969
Innst.O.nr 137 (1992–93)	Innstilling fra justiskomiteen om lov om endring i straffeprosessloven m.v (to-instansbehandling, anke og juryordning)
NOU 1992: 28	To-instansbehandling, anke og juryordning i straffesaker. Kap VIII <i>Gjenopptakelse</i>
NOU 2001:12	Rettsmedisinsk sakkyndighet i straffesaker
Ot.prp.nr 35 (1978–79)	Om lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffesaksloven)
Ot.prp.nr 78 (1992–93)	Om lov om endring i straffeprosessloven m.v (to-instansbehandling, anke og juryorning)
Ot.prp.nr 70 (2000–01)	Om lov om endring i straffeprosessloven mv. (gjenopptagelse)
St.meld.nr 23 (1991–92)	Om bekjempelse av kriminalitet

### 7.3 Domsreferanser

Rt 1946 s. 579	Rt 1997 s. 1186
Rt 1961 s. 547	Rt 1997 s. 1372
Rt 1964 s. 1426	Rt 1998 s. 11
Rt 1966 s. 916	Rt 1998 s. 824
Rt 1981 s. 809	Rt 1999 s. 554
Rt 1991 s. 1046	Rt 2000 s. 2142
Rt 1992 s. 698	Rt 2001 s. 585
Rt 1992 s. 1683	Rt 2001 s. 612
Rt 1994 s. 1149	Rt 2001 s. 1521
Rt 1995 s. 165	Rt 2002 s. 860
Rt 1996 s. 280	Rt 2003 s. 940
Rt 1996 s. 1018	Rt 2003 s. 1389
Rt 1997 s. 1145	Rt 2004 s. 1429

### 7.4 Andre kilder

Jeg har deltatt på den åpne høringen som ble holdt om barnålbeviset 27. mars 2006. Høringen ble holdt av Gjenopptakelseskommisjonen, i forbindelse med deres behandling av begjæringen om gjenopptakelse.

Jeg viser til de vedlagte dokumentene. Disse er ikke oppført i litteraturlisten.

Alle vedleggene (unntatt kjennelsen) er kopiert fra *Torgersen-saken: Barnålbeviset 1957 – 2005 Dokumentsamling Del B*, av Ståle Eskeland, datert 9. februar 2005. Dokumentsamlingen er overlevert Gjenopptakelseskommisjonen som en del av bevismaterialet til begjæringen av 25. februar 2004.

## **8 Liste over vedlegg**

Vedlegg 1: Kjennelse av 28. november 2001 – som eget vedlegg

Vedlegg 2: Skisse over åstedet

Vedlegg 3: Dok 27:9, sakkyndigerklæring fra Printz (1958)

Vedlegg 4: Dok 27:13, sakkyndigerklæring fra Mork (1958)

Vedlegg 5: Tore Hundsvei-rapport, sakkyndigerklæring fra Printz (1958)

Vedlegg 6: Laane/Høiland (1998), sakkyndigrapport – utdrag

Vedlegg 7: Laane/Høiland (2000), sakkyndigrapport

Vedlegg 8: SkogForsk (mai 2001), sakkyndigrapport

Vedlegg 9: SkogForsk (juni 2001), sakkyndigrapport

Vedlegg 10: SkogForsk (1999), sakkyndigrapport

Vedlegg 11: O.J.P nr. 192–58, uttalelse fra statsadvokat Dorenfelt i forbindelse med  
Torgersens begjæring om gjenopptakelse i 1958 – utdrag

Vedlegg 12: avisreferat fra hovedforhandlingen i 1958, datert 10. juni 1958 – utdrag

Vedlegg 13: artikkel av Ülo Niinemets

Vedlegg 14: artikkel av Michael J. Saks og Jonathan J. Koehler